

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **МОВА ОСТАННЬОЇ ХВИЛІ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ЧЕХІЇ**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0352-уз
спеціальності 035 "Філологія"
освітньої програми "Українська мова та література"
спеціалізації 035.01 "Українська мова та література"

_____ В. О. Шмуліна

Керівник _____ к. філол. наук,
ст. викл. О. В. Меркулова

Рецензент _____ канд. філол. наук,
доц. Л. П. Бойко

Запоріжжя

2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет *філологічний*

Кафедра *української мови*

Рівень вищої освіти *магістр*

Спеціальність *035 "Філологія"*

Освітня програма *"Українська мова та література"*

Спеціалізація *035.01 "Українська мова та література"*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри української мови

_____ Р. О. Христіанінова

_____ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Шмуліній Вікторії Олександрівні

1. Тема роботи *Мова останньої хвили українських мігрантів у Чехії*, керівник роботи *Меркулова Оксана Володимирівна*, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови, затверджені наказом ЗНУ від 10 травня 2023 р. № 693-с.

2. Термін подання студенткою роботи – 14 листопада 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи: *матеріал, дібраний автором з постів у спільнотах "Брно для Українців (organizují Podané ruce)" (Facebook), "Брно – дошка оголошень" (Facebook), "Доброго вечора, ми з України" (Facebook), "Українці в Брно – Ukrajinці v Brně" (Facebook), "Українці в Їглаві" (Viber), "Українці в Їглаві" (Telegram), "Українці на Височині" (Telegram); наукові праці таких авторів: М. І. Гороф'янюк, В. Боршук, Г. Гудима, О. Дмитренко, Ю. Полуніна, Л. Архипенко, В. Роман, О. Стишов та ін.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Визначення поняття запозичення та з'ясування його статусу у сучасному мовознавстві.

2. Розробка засад класифікації причин запозичень.

3. Обґрунтування принципів аналізу запозичень.

4. Виявлення моделей засвоєння запозичень.

5. Окреслення місця й ролі запозичень у мові українських мігрантів.

6. Встановлення тенденцій розвитку мови українських мігрантів у Чеській Республіці.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	<i>Меркулова О. В., ст.викл</i>	23.03.2023	23.03.2023
Перший розділ	<i>Меркулова О. В., ст.викл.</i>	20.02.2023	20.02.2023
Другий розділ	<i>Меркулова О. В., ст.викл.</i>	29.05.2023	29.05.2023
Висновки	<i>Меркулова О. В., ст.викл.</i>	17.10.2023	17.10.2023

6. Дата видачі завдання - 23 березня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	Жовтень – листопад 2022 р.	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	Жовтень – листопад 2022 р.	Виконано
3.	Написання вступу	Березень – квітень 2023 р.	Виконано
4.	Підготовка розділу 1 "Теоретичні засади вивчення запозичень та мови мігрантів"	Квітень – червень 2023 р.	Виконано
5.	Написання розділу 2 " Особливості запозичення богемізмів в мові українських мігрантів"	Червень – вересень 2023 р.	Виконано
7.	Формулювання висновків	Жовтень 2023 р.	Виконано
8.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	Жовтень 2023 р.	Виконано
9.	Захист роботи	Грудень 2023 р.	

Студентка

В. О. Шмуліна

Керівник роботи

канд. філол. наук,
О. В. Меркулова

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер

О. В. Меркулова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра "*Мова останньої хвили українських мігрантів у Чехії*" містить 54 сторінки та два додатки.

Для виконання роботи дібрано 54 приклади, опрацьовано 75 джерел.

Об'єктом дослідження стали запозичення з чеської мови в мовленні мігрантів з України, зібрані в соціальних мережах.

Предметом дослідження особливості запозичень у мові останньої хвили українських мігрантів у Чеській Республіці.

Мета дослідження – здійснення всебічного аналізу запозичень та мовних і позамовних причин входження чеської лексики в мову українських мігрантів у Чеській Республіці.

У ході реалізації мети виконано такі **завдання**:

- 1) з'ясовано склад запозичень богемзмів в українській мові;
- 2) визначено поняття запозичення та з'ясовано його статус у сучасному мовознавстві; розроблено засади класифікації причин запозичень;
- 3) виявлено моделі засвоєння запозичень, вивчено причини та шляхи появи запозичень у мовному середовищі мігрантів;
- 4) висвітлено основні засоби та способи засвоєння запозичень;
- 5) окреслено місце й роль запозичень у мові українських мігрантів.

Дослідження велося із застосуванням регіонального, контрастивного, типологічного і описового методів, що передбачає лінгвістичне спостереження, узагальнення та класифікацію матеріалу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі удосконалено класифікації видів запозичень; до наукового обігу залучено новий ілюстративний матеріал; уперше здійснено комплексне вивчення запозичень у мові українських мігрантів у Чеській Республіці; створена концепція, що узагальнює і розвиває знання про специфіку мовної інтерференції.

Сфера застосування. Результати дослідження можуть бути використані в процесі підготовки курсів із навчальних дисциплін "Порівняльна граматики", "Лексикологія" та "Культура мовлення".

Ключові слова: ЗАПОЗИЧЕННЯ, ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ, ПРИЧИНИ ЗАПОЗИЧЕНЬ, ТИПОЛОГІЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ

ABSTRACT

The master's thesis "The language of the last wave of Ukrainian migrants in the Czech Republic" consists of 54 pages and one appendix..

For the purpose of this work, 51 examples were selected and 75 sources were studied.

The object of the study is the borrowings from the Czech language in the speech of migrants from Ukraine collected in social networks.

The subject of the study is the peculiarities of borrowings in the language of the latest wave of Ukrainian migrants in the Czech Republic.

The aim of the study is to carry out a comprehensive analysis of borrowings and the linguistic and extra-linguistic reasons for the entry of Czech vocabulary into the speech of Ukrainian migrants in the Czech Republic.

During the study, the following **tasks** were performed:

1. the catalogue of borrowings was compiled;
2. the concept of borrowing is defined and its status in modern linguistics is clarified; the principles of classification of the reasons for borrowing are developed;
3. the models of borrowing acquisition are identified, the causes and ways of borrowing appearance in the language environment of migrants are studied;
4. the leading means and methods of borrowing are highlighted;
5. the place and role of borrowings in the language of Ukrainian migrants is outlined.

The research was conducted using regional, contrastive, typological and descriptive methods, which involves linguistic observation, generalisation and classification of the material.

Scientific novelty of the study lies in the fact that the classification of types of borrowings has been improved; new illustrative material has been introduced into scientific circulation; for the first time, a comprehensive study of borrowings in the language of Ukrainian migrants in the Czech Republic has been carried out; a concept has been created that generalises and develops knowledge about the specifics of language interference.

Application Field. The results of the study can be used in the process of preparing courses in the disciplines of Comparative Grammar, Lexicology and Culture of Speech.

Keywords: BORROWINGS, INTERFERENCE, FUNCTIONING OF BORROWINGS, REASONS FOR BORROWINGS, TYPOLOGY OF BORROWINGS

ЗМІСТ

ЗМІСТ	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТА МОВИ МІГРАНТІВ	13
1.1. Мовна адаптація як головний чинник пристосування мігрантів до нового середовища	13
1.2. Особливості використання термінів «запозичення», «іншомовне слово», «варваризм», «екзотизм».....	14
1.3. Причини запозичень іншомовної лексики	17
1.4. Типи засвоєння запозичень	19
1.5. Мовна інтерференція в середовищі мігрантів.....	22
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕННЯ БОГЕМІЗМІВ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ	2929
2.1. Рівні мовної інтерференції	29
2.2. Мотивація використання богемізмів та ставлення до них в українському тексті	48
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
СПИСОК ГІПЕРПОКЛИКАНЬ НА ПОСТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	63
ДОДАТОК А	64
ДОДАТОК Б.....	71

ВСТУП

Із 90-х років ХХ століття у вітчизняному мовознавстві помітно посилився інтерес до вивчення запозичень в українській мові, особливу увагу вчених привертають англіцизми в літературній мові та полонізми у говірках. Значну увагу дослідники приділяють і особливостям мови українських мігрантів, їхній мовній ідентичності, запозиченням на всіх мовних рівнях, які починають змінювати систему мови.

Українські науковці зосереджують увагу на вивченні причин запозичень. Використовуючи описовий метод, вони розкривають зв'язки мовних одиниць з екстралінгвальними та лінгвальними реаліями.

Такі дослідники як І. Гороф'янюк, В. Борищук, Г. Гудима, О. Дмитренко, Ю. Полуніна зосереджують увагу на екстралінгвальних (позамовних) чинниках запозичень: економічних, політичних, наукових та культурних зв'язках між різними державами й народами. Інші вчені (Л. Архипенко, В. Роман, О. Стишов) звертають увагу на необхідності врахування як позамовних, так і власне мовних (лінгвальних) чинників поширення запозичень, таких як позначення нових понять, предметів, явищ; творення компактних форм слів та виразів; семантичне або стилістичне розмежування, уточнення внутрішньо близьких понять; прагнення до новизни та свіжості, емоційності й експресивності.

У зарубіжній науці також приділяють увагу важливості врахування зовнішніх чинників (економічних, соціальних, культурних) при вивченні запозичень (Й. Вахек), виокремлюють та вивчають ці чинники: саме явище, комунікаційні мережі, відстань, час, структуру соціуму (Е. Роджерс), підкреслюють важливість взаємодії мовних та позамовних чинників для засвоєння запозичень (Дж. Мілроу).

Використовуючи зіставний (контрастивний) метод, дослідники порівнюють характеристики слова в його рідній мові та при запозиченні до іншої мови і в такий спосіб виокремлюють критерії засвоєння іншомовного слова мовою-одержувачем.

Л. Архипенко та В. Роман аналізують орфоепічний (вимова запозичених слів відповідно до правил мови-реципієнта) та граматичний (співвіднесення запозичених слів із граматичними класами й категоріями мови-реципієнта, визначення їхнього роду, числа і типу відмінювання) критерії.

Я. Битківська досліджує словотвірний критерій (трансформація, пристосування запозичень до дієслівної, прикметникової тощо системи української мови за допомогою українських словотвірних засобів, зокрема суфіксів).

І. Мариненко зосереджує увагу на орфографічному (передача іншомовних слів фонетичними й графічними засобами мови-реципієнта), а В. Лопушанський, Т. Пиц та В. Сімонок – на семантичному (розширення або звуження семантики слова при запозиченні) критеріях.

Вдаючись до описового методу, науковці класифікують групи запозичень в українській мові. За допомогою прийому тематичних груп В. Сімонок виокремлює такі семантичні блоки запозичень, як побутова, суспільно-політична, соціально-економічна, військова, виробничо-технічна лексика, лексика будівництва та архітектури, флоро- та фауноназви.

Спираючись на внутрішню інтерпретацію, аналізуючи внутрішні системні зв'язки мовних явищ, І. Мислива-Бунько ділить складні слова із запозиченнями на дві групи: поєднання запозичення з українським словом та поєднання запозичень з двох іноземних мов.

При вивченні поширення запозичень в українських говорах, науковці комбінують різні методи. За допомогою регіонального методу вони вивчають лексичний склад говорів конкретних регіонів, за допомогою ареального методу виявляють ареали побутування подібних запозичень. Використовуючи контрастивний метод, вчені зіставляють говірки з літературною українською мовою та з мовами сусідніх країн і в такий спосіб знаходять запозичені слова. І нарешті, вдаючись до описового методу та прийому тематичних груп, класифікують знайдені запозичення за тематикою. Так дослідники класифікують за тематикою сфери з найбільшою кількістю запозичень (побутова, виробнича,

сільськогосподарська) у говірках поліських (Ю. Громик), східноподільських (Т. Тищенко), у говірці жителів села Сімер (Д. Тодер). Також науковці аналізують запозичення з конкретних сфер: назви одягу (Т. Піцура) та ландшафту (В. Путрашик) в українських говорах Карпат, назви рослин в закарпатських говірках (О. Миголинець), назви хвороб в буковинських говорах (О. Стрижаковська).

Чимало вчених останні десятиліття зосереджують увагу на особливостях мови українських мігрантів. При цьому вони вдаються до регіонального методу, досліджуючи мовні одиниці, що побутують у конкретних регіонах проживання українців за кордоном. Так, С. Гаудіо досліджує сфери життя, у яких українські мігранти в Італії використовують рідну мову (під час спілкування між собою, в українських дипломатичних установах, українських магазинах, українських церквах, на зібраннях українських організацій).

Науковці О. А. Ровенчак, В. В. Володько використовують також описовий метод, розкриваючи зв'язки мовних одиниць з екстралінгвальними реаліями, коли аналізують чинники, які впливають на формування мовної ідентичності українських мігрантів у США, Польщі та Греції (рідна мова, мова родини, друзів, державна мова країни перебування).

Останні десятиліття значного поширення здобули дослідження мовної інтерференції у середовищі мігрантів. Мовна інтерференція – активне одночасне використання компонентів двох мов, навіть перехід з однієї мови на іншу під час розмови. А отже, як зазначають науковці (напр., Е. Есенова), на відміну від окремих запозичень, інтерференція призводить до серйозних змін у мовній системі, у її зв'язках та організації.

Системно порівнюючи мову мігрантів з літературними українською та англійською мовами, вчені використовують взаємодоповнюючі контрастивний та типологійний методи, знаходячи як тотожні, так і відмінні риси цих мов. Так, вітчизняні (О. Дьолог, Л. Козачевська, О. Сидоренко) і зарубіжні (К. Гудима, Д. Стрюк) науковці досліджують мову українських мігрантів у США і Канаді, виокремлюючи та аналізуючи лексичну, фонетичну, морфологічну, синтаксичну

інтерференції, завдяки яким виник т. зв. "Ukish", суміш української та англійської мов. При цьому вчені залучають і описовий метод, зокрема прийом класифікації і систематизації, щоб розділити знайдений матеріал на окремі групи на підставі подібних чи відмінних ознак, виокремлюючи в такий спосіб рівні мовної інтерференції. Аналогічну методологію використовують дослідники, що вивчають інтерференції інших мов, наприклад української та чеської у мові волинських чехів (А. Саїк).

Водночас, мова українських мігрантів у Чехії поки що не стала предметом спеціального дослідження. Хоча кількість українських мігрантів у Чеській республіці за останні півтора роки значно збільшилася, а їхній рівень адаптації у чеському суспільстві впливає на особливості їхньої мови, досі немає спеціальних праць, присвячених цьому питанню.

Актуальність роботи полягає в тому, що назріла потреба детального розгляду особливостей мови українських мігрантів у Чехії, зокрема, того, як на неї впливають запозичення з чеської мови. Це, своєю чергою, вимагає виокремлення й опису таких запозичень на лексичному, графічному, синтаксичному, семантичному рівнях, а також тематичної та морфологічної класифікації лексичних запозичень.

Мета – здійснити всебічний аналіз запозичень та мовних і позамовних причин уходження чеської лексики в мову українських мігрантів у Чеській Республіці.

Завдання:

- з'ясувати склад запозичень богемізмів в українській мові;
- визначити поняття запозичення та з'ясувати його статус у сучасному мовознавстві, обґрунтувати принципи аналізу запозичень;
- дослідити роль і місце запозичень у мовленнєвих практиках мігрантів,
- висвітлити провідні засоби і способи засвоєння запозичень, розглянути зміни написання запозичених слів;

– вивчити причини та шляхи появи запозичень у мовному середовищі мігрантів, класифікувати ці причини, простежити вплив мовленнєвих та позамовленнєвих чинників на процес запозичення;

– окреслити місце й роль запозичень у мові українських мігрантів/

Об'єкт дослідження – запозичення з чеської мови в текстах біженців у Чехії.

Предмет дослідження – особливості запозичень у мові останньої хвилі українських мігрантів у Чехії.

Методи і прийоми дослідження. При проведенні дослідження планується застосувати регіональний метод для вивчення мови українських мігрантів в конкретному регіоні – Чеській Республіці.

Також буде застосований контрастивний метод для виокремлення запозичень та виявлення їх особливостей шляхом системного порівняння української літературної мови, чеської літературної мови та мови українських мігрантів у Чехії.

Будуть встановлені граматичні, лексичні, семантичні засади зіставлення, проведена зіставна інтерпретація, результатом якої стане виявлення типових і нетипових ознак аналізованого явища, його типологічна характеристика.

Оскільки буде встановлено не тільки відмінність, аде й тотожність порівнюваних мовних структур, у нагоді прийде типологічний метод.

Нарешті, для планомірної інвентаризації запозичень та пояснення особливостей їх функціонування в синхронії, на сучасному етапі розвитку мови, звернемося до описового методу.

Щоб проаналізувати внутрішні системні зв'язки запозичень, вдамося до внутрішньої інтерпретації, застосуємо прийом класифікації і систематизації, розділимо аналізований матеріал на окремі групи за мовними рівнями (лексичний, граматичний, синтаксичний), а лексичні запозичення, своєю чергою, класифікуємо за частинами мови.

Для розкриття зв'язків запозичень з екстралінгвальними та лінгвальними реаліями проведемо зовнішню інтерпретацію, в ході якої за допомогою прийому

тематичних груп розробимо класифікацію лексичних запозичень за конкретними темами.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому вперше:

- удосконалено класифікації видів запозичень;
- до наукового обігу залучено новий ілюстративний матеріал;
- уперше здійснено комплексне вивчення запозичень у мові українських мігрантів у Чехії;
- створена концепція, що узагальнює і розвиває знання про специфіку мовної інтерференції.

Значення здобутих результатів. Дослідження дасть змогу виявити закономірності розвитку мови мігрантів, допоможе розкрити сутність самого процесу запозичення іншомовних слів, поглибити уявлення про лінгвальні та екстралінгвальні причини запозичень та критерії засвоєння іншомовних слів, дасть додатковий матеріал для вивчення особливостей мовної інтерференції у мігрантському середовищі, що в цілому сприятиме збагаченню лінгвістичної теорії.

Джерельною базою дослідження послужив матеріал, дібраний автором з постів у спільнотах "Брно для Українців (organizují Podané ruce)" (Facebook), "Брно – дошка оголошень" (Facebook), "Доброго вечора, ми з України" (Facebook), "Українці в Брно – Ukrajinci v Brně" (Facebook), "Українці в Їглаві" (Viber), "Українці в Їглаві" (Telegram), "Українці на Височині" (Telegram).

Проаналізовано дописи у семи спільнотах трьох месенджерів та за допомогою застосування контрастивного методу виявлено в них запозичення з чеської мови.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТА МОВИ МІГРАНТІВ

1.1. Мовна адаптація як головний чинник пристосування мігрантів до нового середовища

Коли представники некорінного етносу пристосовуються до соціального, культурного, етномовленнєвого та комунікативного середовища свого нового проживання, відбувається процес, який дослідники називають лінгвокультурною (або мовноетнічною) адаптацією [див. 6, с. 14]. Така адаптація проявляється в інкультурації – засвоєнні людиною, вихованою в одній культурі, традицій, цінностей, світогляду і комунікативної поведінки, притаманних культурі її нового середовища [див. 6, с. 66; 41, с. 185-186].

Одним з найважливіших чинників інкультурації є опанування офіційної мови країни міграції [див. 43, с. 69], і науковці підкреслюють, що саме мовний аспект є ключовим елементом у входженні до суспільства на всіх рівнях (економічному, соціальному, культурному) [див. 23, с. 86].

При мовній адаптації мігранта до середовища країни, яка його прийняла, постає проблема мовної ідентичності, тобто ідентифікації людини з певною мовною спільнотою. Для людини мовна ідентичність може бути основою етнічної ідентичності, якщо етнос, з яким себе ідентифікує ця людина, використовує мову, з якою вона себе ідентифікує [див. 42, с. 34].

Водночас, дослідники зауважують, що з плином часу у українських мігрантів формується уявлення, що мова не є головним чинником ототожнення з Україною, є ще культурні та світоглядні цінності, а отже мовна асиміляція не виглядає для них проблемою [див. 1]. До того ж на формування мовної ідентичності українських мігрантів впливають як рідна мова, так і мова родини, друзів, державна мова країни перебування, і саме сукупність цих чинників впливає на створення неоднозначної змішаної мовної ідентичності [див. 40].

Проявляється це у великій кількості запозичень, присутніх у мові мігрантів на різних мовних рівнях.

1.2. Особливості використання термінів "запозичення", "іншомовне слово", "варваризм", "екзотизм"

У вітчизняному науковому дискурсі існують спірні моменти щодо розрізнення термінів "запозичення", "іншомовне слово", "варваризм", "екзотизм".

Ряд науковців (А. Загнітко, М. Зубков, Ж. Колоїз, О. Стишов, О. Ткаченко) розрізняють запозичення та іншомовні слова на підставі їх засвоєності мовою.

Вони визначають запозичення (або запозичені слова) як слова з інших мов, які усталилися в мові, що їх прийняла, цілком нею засвоєні, не сприймаються мовцями як чужорідний складник, не потребують пояснень щодо форми і значення, подаються в загальних словниках разом із питомою лексикою. Запозичені слова з англійської (*бокс, страйк, футбол*), італійської (*банда, бомба, помідор*), німецької (*верстат, дах, фарба*), французької (*аванс, багаж, інженер*), японської (*дзюдо, карате*).

Іншомовними словами вони називають лексичні одиниці з інших мов, що недавно ввійшли в мову і ще не втратили особливостей мови, з якої запозичені, такі слова засвоєні лише частково, ще неусталені, розглядаються у спеціальних словниках [див. 22, с. 315; 27, с. 315; 29; 53, с. 241; 58; 59, с. 194-195].

Інші вчені (Ф. Бацевич, С. Єрмоленко) ототожнюють іншомовні слова та запозичення, називаючи і ті й інші елементом чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція), перенесеним із однієї мови в іншу, який підпорядковується законам фонетики, граматики і словотворення тієї мови, яка їх запозичує, і лише в окремих випадках залишаються незасвоєними [див. 6, с. 56-57 ; 63, с. 63, 71].

Деякі науковці (напр., О. Ткаченко) відзначають, що між цими мовними явищами важко провести чітку межу, оскільки в мові безперервно відбувається процес засвоєння іншомовних слів, що перетворює їх на запозичені слова [див. 60].

Дослідниця Л. Смирнова вважає термін "запозичення" не зовсім коректним, оскільки при переході з "мови А" до "мови Б" це слово (або інший елемент мови) зазнає змін в результаті пристосувань і адаптацій, тому ототожнювати ці елементи не можна. Вона пропонує для визначення елементу "мови А" використовувати термін модель, а до відповідного елементу "мови Б" – копія [див. 52, с. 73].

Натомість І. Чинталова та В. Роман виступають не тільки за збереження терміну "запозичення", але й розширення його значення. Для цього вони вводять три рівня "глибини" запозичення.

Перший рівень – повністю асимільоване – коли слово сприймається природно, входить у регулярну парадигму своєї частини мови, є активним компонентом словотворчих процесів (тобто є базою для подальшої деривації, словоскладення та семантичного розширення) і не має нехарактерних для даної мови звуків. У цьому випадку воно близьке до терміну власне "запозичення", який вживають інші, вищезгадані науковці.

Другий рівень – частково асимільоване запозичення – коли слово зберігає фонетичні особливості мови, з якої воно запозичене, і має граматичні обмеження на вживання. Більш загальноживаний термін, близький цьому – "іншомовне слово".

І, нарешті, третій рівень – зовсім не асимільоване запозичення – коли слово зберігає графічне оформлення мови, з якої запозичене. І. Чинталова та В. Роман пропонують дати цьому рівню другу назву – "варваризм" [див. 65, с. 526].

У терміну "варваризм" (гр. *βαρβαρισμός* – помилка щодо рідної мови) в науковому дискурсі також відсутня однозначна дефініція. Більшість вчених (Ф. Бацевич, К. Денець, О. Селіванова, М. Філон) називає варваризмом іншомовне слово або зворот, що не став загальноживаним, остаточно не

засвоївся мовою. Але ні у семантичному наповненні, ні у графічному оформленні варваризмів між вченими немає спільної думки.

У той час як одні вчені зазначають, що варваризми не мають власне української національно-мовленнєвої заміни [див. 18, с. 354], інші вказують, що варваризми засмічують мову, в якій для визначення цих понять існують власні слова [див. 35, с. 128].

Деякі науковці (О. Горбач, О. Дюндик, Ю. Шерех) пропонують замінити слово "варваризм" менш емоційно забарвленим терміном "етранжизм", розуміючи під цим слова, що не адаптувалися до мовної системи і зберігають чужу мовну форму. При цьому дослідники відзначають, що оскільки ці входи найновіші і ще перебувають в процесі адаптації до мови-одержувача, вони можуть як закріпитися у лексиконі цієї мови, так і відфільтруватися як непотрібні [див. 10; 20, с. 99; 66, с. 41].

Одні дослідники акцентують увагу на тому, що у писемній мові варваризм оформляється засобами іншого алфавіту (напр., *alma mater, nota bene*) [див. 6, с. 30; 63, с. 26; 64, с. 174], і при цьому наводять приклади явищ, котрі властиві й народам, що ці словосполучення запозичили у свою мову.

Інші ж науковці зазначають протилежне: що варваризми використовуються для опису звичаїв, побуту, реалій життя інших народів, для відтворення саме місцевого колориту (напр., шериф, харакірі) [див. 15; 47], і наводять при цьому приклади слів, що оформляються засобами алфавіту мови, що їх запозичила.

У другому випадку термін "варваризм" співпадає з терміном "екзотизм" (грец. *ἐξωτικός* – чужий, іноземний) – слово, запозичене мовою з інших мов для позначення реалій життя, особливостей побуту і звичаїв іншого народу чи країни, відсутніх в культурі, яка ці слова приймає [див. 6, с. 99]; [див. 63, с. 56 ; 64, с. 174]. В якості екзотизмів вчені наводять назви установ (*бундестаг, меджліс*), професій (*гейша, тореадор*), поселень (*аул, вігвам*), предметів одягу (*кімоно, паранджа*), страв, напоїв (*саке*), звертань до людей (*містер, сеньйорита*).

Дослідниця Л. Архипенко використовує термін "екзонім", розуміючи під ним слово, яке перебуває на початковому етапі освоєння і має низький ступінь

адаптації до системи мови, а в разі закріплення реалії, що позначається цим словом, воно може перетворитися у запозичене [див. 3, с. 115-116].

Враховуючи неусталеність термінології, пропонуємо надалі у роботі використовувати термін "запозичення" для найменування елементів з іншої мови, що увійшли до мови мігрантів.

1.3. Причини запозичень іншомовної лексики

Дослідники вказують на різні причини запозичення слів з інших мов.

Варто зазначити, що для визначення мов, у результаті взаємодії між якими виникає процес запозичення, науковці використовують терміни "мова-джерело" або "мова-реципієнт" та "мова-одержувач" або "мова-рецептор" [див. 2; 45].

Серед причин запозичень науковці називають екстралінгвальні, або зовнішні, позамовні чинники: економічні, політичні, наукові та культурні зв'язки між різними державами й народами [див. 11, с. 103; 13, с. 27; 17, с. 64; 44; 73, р. 443-448; 71, р. 248].

Також виокремляють інтралінгвальні, внутрішньомовні чинники:

- позначення нових понять, предметів, явищ;
- потреба у семантичному або стилістичному розмежуванні внутрішньо близьких, однак усе ж таки різних понять для їх уточнення [див. 3, с. 113-114; 4; 54, с. 68];
- прагнення до емоційності й експресивності (іншомовні слова викликають асоціації елітарності, успіху);
- надання тексту академічності [див. 5];
- творення компактних форм слів та виразів для економії мовних зусиль;
- слідування за модою на нові слова [див. 31, с. 46];
- прагнення до новизни та свіжості [див. 38, с. 371].

Дж. Мілроу зауважує, що успішному засвоєнню запозичень сприяє саме взаємодія мовних та позамовних чинників [див. 70, р. 220].

Б. Хоффер підкреслює, що здатність до запозичень свідчить про еластичність мови, що є доброю ознакою, оскільки саме це, на його думку, сприяло поширенню в різних регіонах світу й збереженню іспанської і французької мов [див. 68].

Серед вищезазначених причин запозичень однією з головних є необхідність позначення нових понять, предметів та явищ.

Відсутність у мові лексичних еквівалентів для позначення того чи іншого явища називається *лакуною* (лат. *lacuna* – заглибина, западина) [див. 6, с. 97].

Дослідники виокремлюють два типи лакун:

1) екзоетнічна (міжмовна або абсолютна номінативна) – відсутність слова в одній із мов при наявності реалії в житті носіїв мови (наприклад різна кількість відтінків снігу у французькій та ескімоській мовах);

2) етнографічна – відсутність у межах однієї культури реалії, притаманної іншій культурі [див. 6, с. 97; 48, с. 91; 51, с. 491-492].

Науковці зазначають, що яка б не була причина лакуни (відсутність слова або реалії, якщо в мові немає необхідного відповідника, то є всі підстави для використання запозичення в активному мовленні [див. 22, с. 317].

Саме тому серед запозичень найпоширеніші – лексичні. Вчені зазначають, що лексична система мови більше піддається зовнішнім впливам, ніж морфологічна та синтаксична [див. 21, с. 119], для засвоєння лексичних запозичення навіть не є необхідною двомовність, вони швидко поширюються і в одномовному середовищі [див. 74].

Серед частин мови, за спостереженнями дослідників, частіше запозичуються іменники (найменування предметів і понять), рідше – прикметники та дієслова [див. 27, с. 315].

Звертають увагу науковці і на сфери, які найчастіше запозичують слова з інших мов. Так, у поліських говірках найбільше полонізмів в побутовій, виробничій, сільськогосподарській лексиці та топонімах, значно менше запозичуються абстрактні назви [див. 12].

У східноподільських говірках найбільше запозичень із польської мови в лексиці побуту, лексиці на позначення людини та її рис, одягу, взуття і прикрас [див. 56; 57, с. 364].

В говірці жителів села Сімер запозичення з угорської стосуються також переважно побутової сфери, назв одягу, взуття, продуктів харчування, кухонного начиння, якостей людини, транспортних засобів, житла, грошово-платіжних відносин, адміністративні назви [див. 61, с. 134].

Запозичення лексики з української мови до чеської серед волинських чехів відносяться до сфер з повсякденного, економічного та політичного життя [див. 46, с. 155]

В. Сімонок класифікує запозичення в українській мові за семантичними блоками: лексика суспільно-політична (політологічна, адміністративна, правова термінологія); соціально-економічна (назви грошей, грошового стягнення або заохочення, платіжні документи, операції купівлі-продажу); побутова (предмети хатнього вжитку, страви, напої, одяг, предмети розкоші, заклади побутового обслуговування, звичаї, етикет, церемонії); військова (збройні сили, військові з'єднання, види зброї та боєприпасів); виробничо-технічна (назви технологічних процесів, пристроїв, механізмів і інструментів); будівництва та архітектури (назви споруд, будівельних матеріалів, деталі архітектури); флоро- та фауноназви [див. 50].

Враховуючи причини запозичень в українській мові та її говірках безпосередньо на території України, цікаво буде порівняти їх з причинами запозичень в мові українських мігрантів.

1.4. Типи засвоєння запозичень

Вчені, досліджуючи запозичення, виокремлюють різні способи, якими нове слово адаптується до системи мови (або, іншими словами, якими способами мова-одержувач засвоює це нове слово).

Дослідниця Л. Архипенко виокремлює низку типів засвоєння (адаптації) запозиченого слова, а саме:

1. Графемно-орфографічний – зміна написання запозиченого слова.
2. Орфоепічний – зміна вимови слів відповідно до правил мови-одержувача (напр., зміна наголосу).
3. Семантичний – розширення або звуження значення запозиченого слова.
4. Словотвірний – трансформація запозичень за допомогою словотвірних засобів мови-рецептора.
5. Граматичний – визначення граматичних категорій запозиченого слова (напр., роду, числа і типу відмінювання іменника) за відповідними категоріями мови-одержувача [див. 2].

Науковець В. Роман називає такі показники (або критерії) засвоєння запозиченого слова мовою-одержувачем:

- передача іншомовних слів фонетичними й графічними засобами мови-реципієнта;
- семантичне засвоєння;
- словотвірна активність;
- співвіднесення слів із граматичними класами й категоріями мови-реципієнта [див. 45, с. 197].

Як видно, останні три критерія у обох дослідників збігаються, а перший показник в класифікації В. Романа співпадає з першими вдома типами в класифікації Л. Архипенко.

Інші вчені зосереджують увагу на окремих типах запозичень.

Так, О. Стрижаківська підкреслює важливість орфоепічного показника, зазначаючи, що запозичені слова у говірках зазнають звукових змін, що зумовлено адаптацією їх до фонетичної системи конкретної говірки [див. 55, с. 186].

Звертаючи увагу на семантичний тип засвоєння, дослідники зазначають, що полонізми, адаптуючись до особливостей українських говірок, змінюють своє значення [див. 12], що іноді угорське запозичення в українській мові означає

зовсім не ту рослину, що в угорській мові [див. 32, с. 120], а також що в українські говори Карпат запозичуються лексеми без орорельєфного значення, а специфічна ландшафтна семантика у них з'являється вже на українському ґрунті [див. 37, с. 83].

Дослідниця В. Сімонок зазначає, що ступенем засвоєння запозичених слів є виникнення в них похідних значень, пов'язаних не з системою значень мови-джерела, а з системою мови-одержувача [див. 49, с. 48]

Науковці В. Лопушанський і Т. Пиц виокремлюють основні випадки зміни семантики запозичених слів:

1. Запозичене слово звузило свою семантику (вживається в мові-одержувачі тільки в одному чи кількох значеннях при його значно ширшій полісемії в мові-джерелі).

2. Запозичене слово розширило свою семантику (окрім значення, яке воно має в мові оригіналу, розвинуло нові значення, яких немає в мові-джерелі).

3. Запозичене слово змінило свою семантику (уживається у значенні, якого воно не має у мові-джерелі) [див. 30, с. 108-109].

Акцентуючи увагу на словотвірному типі засвоєння, Т. Піцура зазначає, що запозичення серед назв одягу українських говорів Карпат (*ка́бат*, *кипта́р*) служать за допомогою суфіксів та закінчень твірною основою для нових слів (*ка́батик*, *кабаті́на*, *кипта́рик*, *киптарі́на*) [див. 36, с. 49].

Дослідниця Я. Битківська вказує на те, як англіцизми пристосовуються до прикметникової системи української мови за допомогою суфіксів (*-ськ-інсайдерський*, *-ов-рекординговий*, *-ев-іміджевий*) [див. 8], а до дієслівної системи – за допомогою префіксів (*від-відфорвардити*, *об-обхайрати*) та суфіксів (*-ува-релаксувати*, *-а-клікати*, *-ну-делітнути*, префікс) [див. 7].

Вчена І. Мислива-Бунько наводить приклади того, як запозичення стають одним з коренів у складних словах, де поєднуються з:

- 1) українським словом: D'n'В-зірка, інтернет-опитування, зернотрейдер;
- 2) ще одним запозиченням: англійське + грецьке (*допінг-скандал*), грецьке + англійське (*піро-шоу*), латинське і французьке (*медіабомонд*) [див. 33 ; 34].

Важливість граматичного типу засвоєння підкреслює Е. Хауген, який зазначає, що для адаптації запозичених слів ці слова мають пристосуватися до морфологічної структури мови-рецептора, носії мови повинні ввести їх до різних морфологічних класів, які відрізняються в мові-реципієнті [див. 67, р. 217].

Враховуючи, що різні науковці виокремлюють різні типи засвоєння запозичень і дають їм різні назви, можна погодитись з тим, що процес засвоєння охоплює майже всі (окрім синтаксичного) мовні рівні.

1.5. Мовна інтерференція в середовищі мігрантів

За видами зв'язку дослідники виокремлюють дві форми мовних контактів:

– дистантна – реалізується за монолінгвізму, при відсутності значної кількості безпосередніх мовних контактів, проявляється лише в наявності запозичень;

– проксимальна – має місце за білінгвізму, при безпосередніх мовних контактах, призводить до мовної інтерференції [див. 28, с. 145].

Якщо окремі запозичення суттєво не впливають на систему мови, то інтерференція може призвести до серйозних змін мовної системи, її зв'язків та організації [див. 21, с. 119]. Внаслідок цього може виникнути т. зв. "перемішування мов", або "перескакування між мовами" – перехід з однієї мови на іншу під час розмови (українці Канади жартома називають феномен перескакування між українською і англійськими мовами "*half-навпіл*") [див. 28, с. 149]. Мігранти у повсякденному спілкуванні часто перескакують з рідної мови на мову нового середовища і навпаки (в іспаномовній громаді США феномен перескакування між англійською й іспанською мовами дістав назву "*Spanglish*", "іспанська англійська") [75]. Тобто різниця між окремими запозиченнями і інтерференцією – у кількісній характеристиці, у інтенсивності процесу запозичення.

Дослідниця З. Вовчок виокремлює кілька видів (рівнів) інтерференції, а саме:

- лексична (запозичення нового слова);
- фонетична;
- морфологічна;
- граматична.

При цьому вона зазначає, що різні види інтерференції можуть поєднуватися навіть в одному слові [див. 9].

До цього переліку варто додати синтаксичний рівень інтерференції, який виражається, наприклад, у порядку слів у реченні.

Дослідники, які вивчають мову українських мігрантів в Австралії, Італії, Польщі, Сербії, Хорватії, Боснії і Герцеговині, зазначають, що іншомовне оточення впливає на всі рівні мови українців, але передусім – на лексичний рівень (оскільки є потреба в номінації нових явищ), особливо це проявляється у словах суспільно-політичної, юридично-адміністративної сфери та сфери праці [див. 14, с. 206 ; 16, с. 730 ; 24, с. 719 ; 62, с. 731].

Щодо інтерференції мови українських мігрантів в Латинській Америці, де відбувається вплив іспанської та португальської мов, вчені підкреслюють, що домінує інтерференція на лексичному рівні, більшу частину запозичень становлять іменники, причому спочатку запозичувалися назви місцевих реалій, а згодом – лексика практично всіх сфер життя (адміністративна, політична, фінансова, юридична, трудової діяльності, харчування тощо). Входження дієслів відбувається одразу і на лексичному, і на морфологічному рівнях: до основи запозиченого слова додаються українські суфікси *-ува/-юва* чи *-и-* та закінчення *-ти*, а в особових формах – відповідна флексія. Нарешті, калькування (переклад слова за допомогою власних засобів мови-реципієнта) відбувається на етапі, коли двомовність стає постійним і масовим явищем (напр., "назадництво" ("відсталість") – від ісп. "atraso", "робити нумери" ("лічити, рахувати") – від ісп. "hacer numeras") [див. 39, с. 729].

У мові українських мігрантів у США науковці простежують інтерференцію на всіх мовних рівнях.

Провідною залишається лексична інтерференція. Крім назв нових реалій, відсутніх у місці попереднього проживання, з англійської переносяться лексеми, котрі витісняють питомі ("майна" замість "шахта", "тикет" замість "квиток"). Переважання запозичень іменників над іншими частинами мови дослідники пояснюють двома основними причинами: семантичними (мові бракує власних найменувань на позначення нових реалій) і структурними (морфологічна структура іменника в українській мові дозволяє перенесення іншомовних слів без додаткової словотвірної адаптації) [див. 19].

Серед фонетичних змін – англійський щілинний сонант [r] замінює український зімкненощілинний сонорний [p]; українські [d], [t] стали відповідними англійськими альвеолярними.

На граматичному рівні відбувається неправильне узгодження за родом ("гарний книжка" замість "гарна книжка"), відмінком ("він знав моя сестра" замість "він знав мою сестру"), видом "він часто поїхав" замість "він часто їздив").

На рівні синтаксису – дотримання порядку слів англійського речення, вживання дієслова-зв'язки "бути", використання калькованих синтаксичних конструкцій: "То бере довгий час зробити ту роботу" (від "It takes a long time to do this work", замість "Знадобиться багато часу, щоб зробити ту роботу"); "Як стара твоя донька?" (від "How old is your daughter?" замість "Скільки років твоєї доньці?") [див. 26, с. 733]

В мові українських мігрантів у Канаді відбулася настільки сильна інтерференція на всіх мовних рівнях, що її результат як окрема мова отримав назву Ukish ("Ukrainian-English language" – "українсько-англійська мова").

У фонетиці відбулися такі зміни: український фрикативний [h] замінився придиховим [h], а українські [l] і [l'] стали англійським альвеолярним [l] [див. 25, с. 725-726]; [див. 69, р. 185].

На лексичному рівні запозиченнями стали передусім назви об'єктів, явищ, понять, для яких не було найменувань у рідній мові (напр., "dınfrız", "dışvasher"), а потім і слова, які позначають найчастіше вживані поняття

і предмети, хоч вони є і в українській дійсності (слово "рум" замінило "кімнату", "айскрім" – "морозиво") [див. 25, с. 725-726].

Серед граматичних змін: до запозичених англійських іменників додалися афікси роду та числа ("кукіси" від "cookies", "пая" від "pie"), відповідні суфікси і закінчення додалися і до запозичених дієслів ("драйвувати", "драйвує" від "drive", "файтуватися" від "fight") [див. 69, р. 185 ; 72, р. 71].

Дослідники зазначають, що запозичені іменники отримують рід відповідно до свого закінчення: закінчення на приголосний – чоловічий рід, закінчення на "o" – середній рід, закінчення на "a" – жіночий рід. Але іноді ця закономірність порушується: від слова "box" з закінченням на приголосний, утворюється слово "бакса" (ймовірно, це сталося за аналогією до "коробки" жіночого роду в українській мові) [див. 72, р. 72].

На рівні морфології відбувається створення нових слів шляхом комбінування словотворчих елементів однієї мови з коренями іншої: "сторник" – "власник крамниці" (від "store"), "дреска", "дресинка" (від "dress") [див. 25, с. 725-726].

Що стосується синтаксису, то мігранти копіюють англійські синтаксичні конструкції та наповнюють їх українськими словами: "Я маю велику приємність" (від "I have a great pleasure", замість "Мені дуже приємно"); "Я слухаю до музики" (від "I listen to music", замість "Я слухаю музику"); "Він дістав дуже сердитий" (від "He got very angry", замість "Він дуже розсердився") [див. 25, с. 725-726 ; 69, р. 186; 72, р. 72].

Отже, глобальна адаптація мови-реципієнта до мови-рецептора (мовна інтерференція) та локальна адаптація окремого запозиченого слова до мови-реципієнта співпадають за деякими рівнями (фонетичним, морфологічним та граматичним) та за основними принципами.

Отже, коли мігранти пристосовуються до середовища свого нового проживання, одним з найважливіших чинників їхньої адаптації є опанування офіційної мови приймаючої країни. На формування мовної ідентичності мігрантів впливають мова родини, друзів, державна мова країни перебування, до

того ж мова не є для них головним чинником ототожнення з батьківщиною. Як наслідок цього – мовна асиміляція не виглядає проблемою для мігрантів, у їхній мові присутня велика кількість запозичень на всіх мовних рівнях.

Враховуючи спірні моменти щодо розрізнення термінів "запозичення", "іншомовне слово", "варваризм", "екзотизм" у вітчизняному науковому дискурсі, пропонуємо у роботі використовувати термін "запозичення" для найменування елементів з іншої мови, які увійшли до мови мігрантів (зважаючи на те, що запозичення – це динамічний процес, і різні елементи можуть бути на різній стадії засвоєння мовою-одержувачем).

Підсумовуючи спостереження дослідників, можемо класифікувати причини запозичень слів з інших мов, поділивши їх на дві групи:

Причини запозичень:

1. Екстралінгвальні (позамовні):

– економічні, політичні, наукові та культурні зв'язки між різними державами й народами;

2. Інтралінгвальні (внутрішньомовні):

– позначення нових понять, мовні лакуни: екзоетнічні (відсутність слова в одній із мов при наявності реалії в житті носіїв мови) та етнографічні (відсутність у межах однієї культури реалії, притаманної іншій культурі);

– уточнення (семантичне або стилістичне) близьких понять;

– створення експресивності;

– надання академічності;

– економія мовних зусиль (створення компактних виразів) з такими підпунктами:

- потреба диференціювати нюанси значення, включаючи стилістичні відтінки;
- небажання користувача підбирати еквівалент у мові-реципієнті або брак лексикографічних засобів;
- чинник забування еквівалента в рідній мові чи небажання його шукати;

- слідування за модою на нові слова, прагнення до новизни та свіжості;
- спонтанне ("немотивоване") використання запозиченої лексики.

Систематизуючи та уточнюючи спостереження науковців, виокремлюємо такі типи засвоєння запозичень:

1. Орфографічний (зміна написання запозиченого слова).
2. Фонетичний (зміна вимови запозиченого слова відповідно до правил мови-одержувача).
3. Семантичний (розширення, звуження або зміна значення запозиченого слова).
4. Морфологічний (трансформація запозичень за допомогою афіксів мови-реципієнта).
5. Граматичний (співвіднесення запозиченого слова з граматичними категоріями мови-одержувача).

При цьому слід враховувати, що процес надходження до мови окремих запозичень відбувається при дистантній формі мовних контактів. У середовищі ж мігрантів спостерігається "проксимальна" форма мовних контактів, за якої запозичень значно більше, вони на всіх мовних рівнях, а це призводить до мовної інтерференції (серйозних змін мовної системи), "перемішування мов", або "перескакування між мовами".

Проаналізувавши та систематизувавши роботи вчених, класифікуємо мовну інтерференцію за такими рівнями:

1. Лексичний (запозичення нових слів, найчастіше – іменників, спочатку запозичуються назви місцевих реалій, а згодом – лексика практично всіх сфер життя, при цьому запозичені лексеми витісняють власне українські).
2. Фонетичний (зміни вимови власне українських слів під впливом фонетичної системи мови-рецептора).
3. Морфологічний (створення нових слів шляхом додавання українських афіксів до запозичених слів).
4. Граматичний (узгодження запозичених слів з граматичними категоріями української мови шляхом додавання до них українських афіксів).

5. Синтаксичний (порядок слів у реченні, дієслово-зв'язка "бути", кальковані синтаксичні конструкції).

Саме за вищезазначеними критеріями у другому розділі роботи буде проведений аналіз мови українських мігрантів у Чеській республіці.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕННЯ БОГЕМІЗМІВ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ

2.1. Рівні мовної інтерференції

Узагальнюючи теоретичну частину, в практичній частині проаналізуємо зібраний матеріал, виокремивши кілька типів інтерференції.

Лексичний рівень

Запозичення нових слів, найчастіше – іменників.

Спочатку запозичуються назви місцевих реалій, а згодом – лексика практично всіх сфер життя. Запозичені лексеми витісняють власне українські.

Фонетичний рівень

Пристосування іншомовного слова до фонетичної системи мови-реципієнта обов'язково супроводжується пристосуванням лексеми до її графічної системи. Чеська та українська мови використовують різні графічні системи, бо належать до мов з різними системами писемності, тому в українській мові спостерігається обов'язкове «переоформлення» запозичень відповідно до графічної системи української мови. Іншомовні слова, що не були відтворені кирилицею, ми розглядаємо як "іншомовні вкраплення".

Українці, що вже понад півтора роки перебувають в чеськомовному середовищі встановили певні, більш-менш постійні співвідношення між окремими елементами обох фонетичних систем та підміняють фонемі чеської мови найбільш подібними українськими фонемами, тобто відбувається фонетична субституція. Оскільки особі, що недавно вивчає іноземну мову, не завжди ясно, який саме звук рідної мови найближчий до імітованого іншомовного звука, ступінь точності відтворення запозиченого слова великою мірою залежить від ступеня двомовності запозичуючих осіб та рівня їхньої освіти, оскільки правописи обох мов виходять з принципово подібних правил.

Як приклад можна навести наголос на перший склад, подовження деяких голосних, специфічний звук *рж* (*ř*), спливання в одному звуці старослов'янських

ы та и, а натомість розрізнення м'якого та твердого *i* (йдеться про те, чи пом'якшує цей звук попередній приголосний, у чеській графіці відповідно *i* та *y*).

Втім, зміни вимови власне українських слів під впливом фонетичної системи чеської мови винесені за рамки даної роботи, оскільки матеріалом для аналізу є друковані пости в соціальних мережах, де не відображаються особливості вимови співрозмовників. Тим не менш, розглянемо фонетичні зміни, що відбуваються у запозиченнях з чеської.

В кириличному записі чеських слів жодного разу не була якимось чином (наприклад, подвоєним написанням букви) позначена довгота голосної. Втім, написання довгих голосних в чеській мові засвоюється українцями в останню чергу.

Чеські м'які звуки *c, ě, ž, ť* зазвичай "твердіють": *живность* < *živnost*, хоча якщо наявність довгого *i* в закінченнях іменників зазвичай зберігає чеську м'яку вимову: *главні надражі* < *hlavní nádraží*.

Суфікс *-ost-* може передаватися як з пом'якшенням (див. попередній приклад), так і без: *поготовост*.

Суфікс слів жіночого роду *-n-a* може передаватися з пом'якшенням: *обітовня* < *ubytovna*, або без: *покладна* < *pokladna*.

Оскільки розрізнення чеських *i* та *y* є суто орфографічним, що ніяк не відображається на вимові (крім позиції після *d, t, n*), ці букви можуть передаватися українською як через *i*, так і через *u* навіть в однокорінних словах: *обитовані* < *ubytování*, *обітовня* < *ubytovna*.

Чергування *o* в закритому складі з *i* не зафіксовано: *живность* < *živnost*, *поготовность* < *pohotovost*, *одвоз* < *odvoz*.

Протетичне *v*, котре часто вимовляється на початку слів, що починаються з *o* (наприклад, *odvoz* читається як [vovos]), але зазвичай не пишеться, у запозиченнях не зафіксовано: *odvoz* > *одвоз* замість очікуваних **водвоз*, **одвіз* чи **відвіз*.

Чеське неповноголосся, зазвичай, зберігається: *віза дочасної охрани* < *vízum dočasné ochrany*, *здравотка* < *zdravotka*, *нагласитися* < *nahlásit se*, *главні*

надражі < *hlavní nádraží*, хоча *дочасна охорона* < *dočasná ochrana*. Зафіксовано цікавий випадок "вторинного українізуючого повноголосся": *надережі* < *nádraží* замість очікуваного **надорожі*.

Ще один випадок українізації чи, скоріше, повернення спільнослов'янської голосної відбулося в *чужинська поліція* < *sizinecká policie*. Йдеться про те, що в чеській мові звук *u* після м'яких приголосних переходить в *i*, наприклад, *lidé*, *Lidmila*, *jih*, *naši dceru* (знах. відм.). Наведений приклад також цікавий поверненням звуку *č* замість нерегулярного рефлексу *c* старослов'янського *č* та *ж* замість *z* зі старослов'янського *жд*.

Звук *ř*, котрий етимологічно відповідає пом'якшеному *p'*, може або "прояснюватися", втрачаючи свою фрикативну складову та повертаючи собі м'якість: *уряд праці* < *úřad práce*. У позиції перед голосною переднього ряду м'якість не повертається: *пресчаси* < *přesčasy*. З іншого боку, зокрема в географічних назвах, *ř* може втрачати дрижачу складову, перетворюючись на чисте *ж* (після глухих – на *ш*): *Бжезінки* < *Březínky*, *Пшеров* < *Přerov*.

Попри те, що чеська мова послідовно розрізняє експлозивний та фрикативний дзвінкі задньоязичні звуки (*g* та *h*), що відповідають українським *г* та *г*, у жодному із записів буква *г* не використовувалася. Одного разу зафіксовано навіть передавання чеського *h* через *x*: *рохлик* < *rohlik*.

Латинському закінченню *-ia* в чеській мові відповідає *-(i)e*, тоді як в українській мові – *-ія*. В досліджуваних текстах обидва варіанти можна зустріти у одного й того ж слова: *кауце* та *кауція* < *kauce*.

Закінчення чеських прикметників твердого типу відмінювання (котрий є дуже подібний до українського) зазвичай замінюються українськими відповідниками: *платний* < *platný*, *значковий* < *značkový*. В прикметниках м'якого типу відмінювання може зберігатися чеське *i* (із втратою довготи): *зубні поготовост* < *zubní pohotovost*; закінчення може повністю українізуватися як за м'яким типом: *ранній* < *ranní*; так і за твердим: *доправний поднік* < *dopravní podnik*.

Морфологічний рівень

Створення нових слів шляхом додавання українських афіксів до запозичених слів.

Граматичний рівень

Узгодження запозичених слів з граматичними категоріями української мови шляхом додавання до них українських афіксів.

Синтаксичний рівень

Чеська мова у синтаксисі має певні відмінності від української. До них належать наявність дієслова-зв'язки "бути" ("být") і зміна її за особами (напр., "я студент" – "(já) jsem student"), порядок слів у реченні (на першому місці стоїть синтагма, на другому – частка *-li*, на третьому – *by*, на четвертому – форми дієслова "бути" ("být"), на п'ятому – форми зворотних займенників *se* і *si* т.д.), специфічні синтаксичні конструкції ("mít naspěch" – "мати поспіх" замість "поспішати", "mít hlad" – "мати голод" замість "бути голодним", "mít radost" – "мати радість" замість "радіти") тощо.

У проаналізованих прикладах не зафіксовано подібних змін на синтаксичному рівні.

У середовищі мігрантів спостерігається "проксимальна" форма мовних контактів, за якої запозичень значно більше, вони на всіх мовних рівнях, а це призводить до мовної інтерференції (серйозних змін мовної системи), "перемішування мов" або "перескакування між мовами".

Докладніше розглянемо **найпоширеніші лексичні запозичення богемізмів**.

При наведені значень українських слів була використана електронна версія Словника української мови (далі – СУМ, <http://sum.in.ua/>), чеських – Словник літературної чеської мови (<https://ssjc.ujc.cas.cz/>). При прикладах також відзначається тип засвоєння запозичення. Джерела прикладів з контекстом використання наведені в Додатку А.

Агентура

В українській мові перше значення цього слова: "Розвідувальна служба, організована для збирання секретних відомостей і проведення підривної роботи".

Чеське "*agentura*" – відповідник українських "*агентства, агентури*". Оскільки в українській мові функціонує як "*агентство, агенція*", так і "*агентура*", можемо припустити, що, як дуже частотне слово в найчитанішому виді текстів чеською мовою в українському середовищі – оголошеннях про працю – воно витіснило українські аналоги, тим більше, що тут вже присутні синоніми з одного кореня з різними словотворними суфіксами в тому ж значенні. Отже, йдеться про розширення значення вже наявного слова в новому, чеському значенні, тобто про запозичення семантичне.

Балення

Походить від іменника *balení*, утвореного від дієслова – *загортати, пакувати, накривати чимось*, і вживається у значенні "пакування". Оскільки словотвірна модель в обох мовах ідентична – використання суфіксу *-н-* віддієслівних іменників – користувач, відчуваючи цю спорідненість, змінив рефлекс *-н-ја* з чеського *-н-і* на український *-нн-я*. Випадок, скоріше, поодинокий, оскільки зазвичай мовці залишають таку словотвірну модель в чеському звучанні.

Бригада і фушка

Обидва слова перекладаються як "підробіток", але між ними є принципова різниця як з точки зору тривалості, так і того, як вони регулюються на рівні законодавства. *Бригада* – це тривалий підробіток, що може тривати навіть місяцями і заміщати основне місце роботи з оформленням відповідного договору (тут, залежно від рівня заробітної плати, можуть відраховуватися обов'язкові щомісячні внески), тоді як *фушка* – підробіток на один-два дні з виплатою грошей переважно на руки. В останньому випадку обидві сторони зазвичай уникають оформлення будь-яких документів, тобто йдеться про нелегальне працевлаштування.

Оскільки словосполучення "одноденний підробіток (з можливістю отримати "незареєстровані" гроші)" занадто громіздке, його замістило містке запозичення *фушка*.

Слово *бригада* в українській мові вже має стосунок до концепту праці, оскільки вживається у значенні "колектив, група людей одного фаху, які разом виконують певне виробниче завдання на заводі, у колгоспі і т. ін.". Під впливом чеської мови воно розширило значення. Одним з ідентифікаторів саме набутого значення слова *бригада* є особливе керування, так само запозичене з чеської – *працювати на бригаду*, – де прийменник на керує знахідним відмінком. Отже, у цьому випадку йдеться ще й про синтаксичне запозичення, оскільки українське фразове дієслово "*працювати на* + знах. відм." значить "бути працевлаштованим у когось, приносити прибуток комусь".

Бригадник

Під впливом нового значення слова "*бригада*", запозиченого з чеської мови, набув нового значення і його дериват "*бригадник*": до "*члена бригади*" долучилося значення "*той, хто працює "на бригаду"*".

Виступати, дістати, ранній

Хоча наведено різні частини мови, тут йдеться про явища одного порядку, а саме про повернення до мовної свідомості тих значень зазначених і подібних слів, що у тлумачних словниках наводяться на останніх позиціях.

Під впливом чеського *vystupovat – виходити*, лексема *виступати*, чие семантичне значенням в українській мові дуже близьке до чеського, бо в доконаному виді (і лише в ньому) воно позначає "вийти звідки-небудь, із-за чогось", набуло того ж самого значення і в недоконаному виді. Цікаво, що в прикладі воно вжите в "українській морфології": "виступіть", тоді як в чеській воно звучало б як "виступте" (тобто, на відміну від української, із приєднанням закінчення імперативу до основи, що закінчується на один приголосний, без приєднувальної голосної).

Основні значення українського *дістати/діставати*: "1. Брати, витягувати що-небудь звідкись. 2. Дотягуючись, досягаючи, доторкатися до чого-небудь. 3. Здобувати, відшукувати що-небудь, долаючи труднощі." Чеське *dostat/ dostávat* має перше значення "*отримувати, одержувати*", і саме воно відповідає

четвертому значенню української лексеми: "Одержувати щось очікуване, потрібне, необхідне."

Так само перше значення чеського *ranní* (ранковий) відповідає лише третьому значенню українського *ранній*, ще й з поміткою "рідко".

Віза дочасної охрани

Приклад небажання шукати відповідник словосполучення *vízum dočasné ochranu* у мові-реципієнті при помірній українізації: чеське *vízum* поміняло рід з середнього на жіночий; прикметник *dochasní*, присутній і в українській мові, використано тут у другому значенні: "який триває, діє деякий час; тимчасовий", – отже йдеться про повернення (хоча, можливо, і несвідомого) периферійного значення цього слова; лише слово *охрана*, що до того ж за звучанням співпадає з російським і частково перекривається з ним за змістом, можна у всьому цьому словосполученні вважати запозиченням саме з чеської. Попри це, нормативний переклад чеського відповідника звучить як "віза тимчасового захисту".

Возик

Це слово вже існує в українській мові, хоча і в інших значеннях: "1. Зменш. до *віз*. 2. Те саме, що *візок*.", проте в чеському контексті воно набуває нового значення: "навантажувач" (у значенні "пристрій для вантаження чого-небудь"). Його прозора етимологія (спільнослов'янські корінь *voz-* та зменшувальний суфікс *-ик*) у відповідному контексті навіть непідготовленому читачеві дозволяє зрозуміти, про які саме "возики" йдеться в оголошенні "чоловік має права на всі типи возиків".

Главні надражі; Главні надережі, надразі

Хоча словосполучення *Главні надражі* легко і однозначно перекладається – *Головний вокзал* – користувач міг сприйняти його і як топонім, а тому залишив без перекладу. На користь цього свідчить той факт, що чеська фонетика тут збереглася майже повністю. Гадаю, що тут спрацьовує приблизно та сама "географічність" назви, що змушує залишати без перекладу такі назви як Лонг-Айленд чи Іст-Енд, хоча слова, з яких складаються ці назви, знайомі будь-якому школяру, і переклад наведених словосполучень кристально ясний. Навіть на мапах радянського

зросійщеного Запоріжжя вказувалася вул. Чарівна, а не "Волшебная", хоча вимовлялася вона російською завжди із спотвореним наголосом: "Чаривна́я".

У словосполученні *Главні надережі* ми бачимо цікавий факт повноголосся, а також те, що характерні в українській мові закінчення для множини, наприклад *високі стільці*, користувач прийняв за множину в чеській мові (щоправда, форми однини та множини тут в цьому випадку співпадають), та відповідно цю назву провідміняв: "одна заставка від главних надережів".

Так само як форму множину сприйняв слово *надразі* інший користувач у фразі "їхати в сторону надразів". Звук *z* в ньому можна пояснити просто: букви *z* галочками, чия вимова відмінна від звичайної шкільної "латинки", засвоюються українцями в Чеській республіці в останню чергу. Тому і в цьому випадку користувач міг проігнорувати галочку над *ž*, перетворивши її у своїй свідомості на *z*.

Глядати / глядаю

Дуже дивний чесько-український покруч. Дієслово "глядіти" в українській мові змінюється за другою дієвідміною (*гляджу, глядиш*), у чеській – за дієвідміною на *-á-* (*hledám, hledáš*), дуже продуктивною. В значенні "шукати" воно фіксується в старих словниках (наприклад, у Б. Гринченка), або використовується в закарпатській говірці: "Коли гриби є, то їх і глядати не треба – самі скачуть у кошик" [СМ 1]. Звук *-a-* в корені може пояснюватися як "дебогемізацією", тобто відновленням того фонетичного стану слів, котрий не має ознак сучасної літературної чеської мови, так і впливом спорідненого українського слова. Йдеться про те, що *a* в позиції після м'яких приголосних в чеській мові переходить в *e*, напр. *наша / naše*. В корені *hled-* чи-то під впливом дебогемізації, чи-то під впливом українського аналогу тут звучить *a*, але під впливом чеської дієслово відмінюється за першою дієвідміною (підгрупа з основою на *-a*, як співати/співаєш). Втім, вживання цього слова можна пояснити і закарпатським походженням користувача.

Давка

Слово *dávka* має в чеській два значення: "1. порція. 2. грошова сума, що відповідно до законодавства регулярно стягується або виплачується". В нашому випадку *давка* була використане у значенні "соціальна допомога", при чому

користувач скоріш за все "етимологізував" це слово за чеською моделлю від дієслова "давати", тобто "те, що дається", а не за українською від дієслова "давати", оскільки єдине значення слова давка в СУМі – це "штовханина і тиск у натовпі".

Дочасна охорона

Попри те, що обидва слова існують в українській мові, калькування за їхньою допомогою чеського терміну *dočasná ochrana* є зрозумілим, але неправильним терміном, оскільки в українській мові вживається словосполучення "тимчасовий захист".

Доправний поднік, заставка

Кількість місць, де українські біженці стикаються з чеською мовою насправді не так багато: торгівельні заклади, де спілкування може бути мінімальним, центр зайнятості (перше відвідування має бути фізичне, потім щомісячні заявки на отримання допомоги можна подавати он-лайн), заклади освіти (для школярів їхнє відвідування є обов'язковим), медичні заклади (куди можна піти з волонтером-перекладачем) та транспорт. Тобто, якщо йдеться про непрацюючу молоду маму з маленькими дітьми, що живе в соціальному житлі в оточенні українців або на квартирі сама з дітьми, у неї не просто мало необхідності у спілкуванні чеською, а навіть мало шансів її почути. Отже, оголошення в транспортних засобах, де така людина проводить значну частину часу, набувають особливого значення як інструмент для засвоєння мови.

Чеське слово *zastávka* на кожній зупинці звучить навіть двічі: оголошуються поточна й наступна зупинки. Крім того, по звучанню воно майже співпадає з українською лексемою *заставка*, що так само пов'язана з ідеєю припинення руху ("спеціальний щит, який затримує воду").

Серед повторюваних словосполучень в міському транспорті часто звучить назва підприємства: *dopravní podnik* – *транспортна компанія*. І хоча етимологія прикметника тут достатньо прозора – воно близьке до нашого "переправа" – "транспортування", здається, словосполучення мовцем сприймається як власна назва конкретної, міської компанії.

Живність

Особливий різновид підприємницької діяльності, близька до діяльності української фізичної особи-підприємця, але не тотожна з нею. Як і в Україні, підприємцю – *живностнику* – необхідно пройти державну реєстрацію та отримати відповідний ідентифікаційний номер суб'єкта підприємницької діяльності. Розрізняються такі три види:

- *реміснича живність*, для виконання якої необхідною умовою є або свідоцтво про навчання, або атестат про повну загальну середню освіту, або диплом про вищу освіту, або шестирічний досвід роботи в цій галузі (м'ясо-ковбасне виробництво, мулярські роботи, ремонт дорожніх транспортних засобів, громадське харчування, монтаж, ремонт, ревізія та випробування електрообладнання, сантехніка та опалення, косметичні послуги...);
- *регламентована живність*, для набуття та здійснення якої умовою є підтвердження професійної компетентності, яка викладена в додатку до Закону "Про підприємницьку діяльність" (послуги масажу, діяльність бухгалтерських консультантів, ведення бухгалтерського обліку, будівництво, переобладнання та демонтаж, діяльність автошколи...).
- *вільна живність* – це виробництво, торгівля та послуги, не зазначені в додатках 1-3 до Закону "Про підприємницьку діяльність", для здійснення яких підприємець не потребує жодної професійної компетенції. Ця торгівля включає 81 сферу діяльності, з яких підприємець обирає ті, які він буде здійснювати під час реєстрації (оптова та роздрібна торгівля, посередництво в торгівлі та наданні послуг, послуги з розміщення, виробництво машин та устаткування, фотографічні послуги...); цікаво, що сюди відноситься і діяльність усних та письмових перекладачів.

Залога

Хоча в українській мові існує слово "застава", а семантичне поле українського "залога" стосується лише армії, користувач, вочевидь, використав запозичення з чеської як *terminus technicus* на позначення конкретного виду застави, тобто суми, що дорівнює двом-трьом місячним орендним платам,

і з котрої можуть відраховуватися орендні плати за останні місяці, або ж вона може використовуватися на відшкодування збитків, завданих власникам орендованого житла орендарями.

Замеснанска віза

Як зазначалося вище, користувачі зазвичай максимально воліють використовувати лексичний матеріал, що вже присутній в мові, саме тому віза вжита в жіночому роді.

Прикметник більше цікавий. По-перше тут відбулося спрощення чеського історично м'якого *m*, котрий втратив м'якість, а буквосполучення *mě* може вимовлятися двома різними способами: як [mje], і тоді має передаватися засобами української абетки як *м'є*, або як [mn'e], і має передаватися як *мнє*. По-друге, відбулося спрощення зазвичай випадного *e* та заміна суфікса *zaměstnaneské* > *замеснанска* за такою моделлю: *zaměstnanec* (співробітник) > *zaměstnaneský* (такий, що стосується робітника) / *zaměstnání* (праця, робота) > **zaměstnanský* (такий, що стосується роботи). Отже, відбулося переосмислення словотвірної основи та деривація вже за українським лекалом. По-третє, користувач зберіг тверде чеське *s* в суфіксі. Тобто цей прикметник "завис" між мовами.

Здравотка

В Чеській Республіці присутність компаній медичного страхування в порівнянні з Україною набагато помітніша. Кожному біженцю при оформленні візи був відразу наданий страховий номер та видано посвідчення. Перших сто п'ятдесят днів страхові внески за біженців також сплачувала держава. При працевлаштуванні страховий номер необхідно повідомляти роботодавцю, котрий сплачуватиме страхові внески за робітників.

При кожному відвідуванні будь-якого медичного закладу так само необхідно вказувати страховий номер, що зазначається на усій медичній документації та дозволяє як лікарям, так і страховикам отримувати про пацієнта необхідну інформацію в межах їхньої компетенції.

Оскільки йдеться про обов'язкове страхування здоров'я, після припинення трудових відносин біженці мають сплачувати страхові внески за себе самі. Тому ця тема жваво обговорюється в соцмережах.

З міркувань мовної економії замість давного і канцелярського страхування здоров'я користувачі вживають зазначене запозичення з чеської, де воно так само є розмовним скороченням словосполучення "zdravotní pojištění".

Значковий, зрушити

Непоодинокими є приклади міжмовної омонімії, коли вжите користувачем чеське слово має в українській мові фонетичний аналог, але поля значень слів в обох мовах не перетинаються.

Значковий в СУМі пояснюється як прикметник до слова *значок*, тоді як чеське *značkový* – *брендовий*.

Zrušit – *скасувати, припинити, зруйнувати*, тоді як *зрушити* – *posunout, dát do pohybu*.

Їзденка

Хоча українська мова має "квитки", "білети", "талони", у чеській мові ці види документів більш спеціалізовані і не вимагають додаткових пояснень: "jízdenky" (талон на проїзд, проїзний квиток), "letenky" (квиток на літак), "místenky" (квиток на сидяче місце), "vstupenky" (вхідний білет), "stravenky" (талон на харчування). Крім того, слово *jízdenka* постійно звучить в місцевому громадському транспорті, де, на відміну від Запоріжжя, оголошення зачитує диктор в записі. Саме тому він часто нагадує, що незакомпостований квиток не дає права на проїзд. Ще одна відмінність від України є в тому, що компостер вибиває на квитку час, від котрого відраховується тривалість поїздки. А оскільки оплачується саме час, зазвичай можна пересідати з одного транспортного засобу до іншого.

Кауце, кауція

Йдеться про один з видів застави. *Кауція* або гарантійний депозит у договорі оренди, забезпечує орендодавцю страхування від низки небажаних

ситуацій, таких як заборгованість за комунальні послуги або орендну плату, або покриття збитків, які могли статися з меблями.

Страхова сума може становити максимум трикратний розмір щомісячного платежу орендаря. Сюди входить сама орендна плата та плата за послуги. Шестикратний розмір щомісячного платежу, який дозволявся раніше, було скорочено законодавцем, оскільки це дозволяв багатьом зацікавленим навіть розпочати процес пошуку житла.

Нагласитися, наголошувати

Ця видова пара дієслів була використана двома різними користувачами. Можливо, саме тому у першого дієслова збереглося чеське неповноголося (*nahlážit se*), а друге (*nahlašovat se*) не тільки стало повноголосоним, але й перехідним. Хоча в українській мові ці слова скоріш за все асоціюються з *наголосом*, у чеській ідеться про подання заявки кудись, реєстрації на якийсь захід. Саме в чеському сенсі вони були вжиті в прикладах.

Дозволимо собі процитувати влучний коментар з соцмереж щодо сприйняття подібних запозичень: "Коли кажуть *наголосити* (*nahlásit*) на поліції і т.д., замість повідомити – в мене кров з очей. Чого ж ти голосиш, достатньо повідомити" [СМ 2].

Намнесті

В центрі будь-якого міста чи містечка в Чеській Республіці знаходиться *náměstí*. І хоча за словником це – площа, насправді, це – майдан (у значенні цього слова до подій десятирічної давнини, тобто центральна площа, де зосереджена як культурне, так і торговельне життя міста). І хоча площ навіть у невеличкому місті може бути декілька, якщо *náměstí* вживається без означення, зазвичай мається на увазі "та сама" площа, центральна, або, як вона часто називається на території Чехії і Словаччини, "Головна".

З фонетичної точки зору тут цікава передача складу *тє* через *мнє*, тобто з мінімальною українізацією, напевно, для підкреслення того, що користувач сприймає це слово як власну назву.

Небо, про

Базові службові частини мови засвоюються в першу чергу. Саме за їхньою допомогою можна дуже швидко "богемізувати" своє мовлення, навіть якщо у їхньому використанні немає жодної потреби.

Так в мовлення декого з користувачів проник фонетично близький і ідентичний за значенням до українського *або* чеський сполучник *nebo*.

Прийменник *pro* в сучасній українській мові ширше використовується для описання суб'єктних відносин, тоді як при вказуванні на особу, предмет і т. ін., яким що-небудь призначається, його говірці Запоріжжя витісняє прийменник *для*. Завдяки підтримці з боку чеської мови *pro* повертає собі конкурентоздатність і в зазначеному значенні. Тобто йдеться про запозичення лише з точки зору "східняка".

Обитовані, обітовня

Можливо, у цих словах, пов'язаних з проживанням, чується щось на кшталт "обитель", саме тому чеський префікс *u-* в цих словах був замінений українським *o-*. В чеській обидва слова походять від дієслова *ubytovat* (поселити, оселити): *ubytování* – віддієслівний іменник, що позначає процес, "поселення", *ubytovna* – місце проживання, зазвичай дешеве і на тривалий час (словотвірна модель подібна до українського *катувати/катівня*). Щось на кшталт малосімейного гуртожитку. Оскільки тривалий час за розселення біженців власники житла отримували щомісячну компенсацію від держави, вони надавали його біженцям безкоштовно.

Одвоз

Вивіз крупногабаритного сміття в Чеській Республіці – послуга дорога. Тому достатньо поширений спосіб позбутися старих речей – віддати їх майже даром чи за відвезення. В наведеному прикладі користувач вжив чеське слово вочевидь від впливом мовної інтерференції.

Платний

В чеській мові існують дієслова-омофони *platit 1* – *платити* і *platit 2* – *бути чинним*. Проте їхні деривати вже перестають бути омофонами, так від

platit 1 утворюється *poplatný, zpoplatněný* (платний), а від *platit 2 – platný* (дійсний, чинний). Вочевидь, через міжмовну омофонію користувач вжив слово *платний* у його чеському значенні.

Поготовность, зубні поготовост

Лексема *поготовность* цікава як збереженням чеського *o* в закритому складі, так і пом'якшенням суфіксу, а також появою протетичного *-n-*, що зближає її з українським *готовність*. Йдеться про запозичення лише третього, розмовного значення чеського *rohotovost*, тобто місце постійного чергування лікарів широкого профілю, зазвичай при великих лікарнях, де лікарі *готові* приймати пацієнтів у будь-який час. На відміну від української "Швидкої медичної допомоги" чеська служба не займається транспортуванням пацієнтів до лікарні, не виїжджає до них, та не є тотожною з травмпунктом. Її найближчим відповідником є "Відділення невідкладної (екстреної) медичної допомоги" (наприклад, у Комунальному некомерційному підприємстві "Міська дитяча лікарня № 5" Запорізької міської ради).

У другому випадку – *зубні поготовост* – повністю зберігається чеське звучання. Можливо, мовець вирішив її петрифікувати з тих міркувань, що часткова українізація (хоча б фонетична), могло б зробити усталене чеське словосполучення менш зрозумілим.

Покладна, регал

В україномовних текстах біженецьких спільнот достатньо часто трапляються такі запозичення з чеської, коли абсолютно стилістично нейтральне українське слово замінюється таким самим стилістично нейтральним чеським словом.

Чеське *regál* (*стелаж*), вочевидь, стало професійним жаргонізмом, і, як і належить жаргонізмам, дозволяє бачити "своїх", тобто людей, що вже мають подібний досвід роботи в Чеській Республіці. Проте змістовно *регал* нічим від *стелажу* не відрізняється.

Потравінський пружказ

Не зовсім розрізняючи чеські слова *potravina* (їжа) та *potravínář* (робітник харчової промисловості), через втрату суфіксу користувач перетворив *санітарну книжку* (*potravínářský průkaz*) на певне *харчове посвідчення* (*potravinový průkaz*). В цьому випадку попри фонетичну українізацію прикметника користувач залишив абсолютно чеське звучання іменника *пруказ*, хоча це слово має спільний корінь з *показ*, *вказівка*, а відповідником чеського префіксу *prů-* є український *про-*. Попри наявність стандартного перекладу цього чеського словосполучення – *санітарна книжка*, – здається, користувач через запозичення хоче конкретизувати, що йдеться про такий медичний документ, призначений саме для харчової промисловості.

Практичний лікар

Українська система охорони здоров'я наближається до європейської, де послуги лікарів оплачують страхові компанії. Оскільки робота вузьких спеціалістів дорожча, страхові намагаються не допускати необгрунтовані витрати, тобто пацієнт може потрапити до вузького спеціаліста не коли заманеться, а лише за направленням від *практичного* (= сімейного) *лікаря*. Оскільки з цією ланкою пацієнтам доводиться стикатися досить часто, а таких лікарів достатньо багато, мовець допустив тут повну українізацію.

Працювати "на черно"

Концепт "чорний" в чеській мові асоціюється не з африканцями, а з чимось протизаконним, нелегальним. Наприклад, *černý pasažér* – *безквитковий пасажир*. "Práce na černo" – виконання роботи без належного оформлення, тобто без виконання належних відрахувань у відповідні фонди та без сплати податків. Вигідне для обох сторін, оскільки працедавець може зекономити на відрахуваннях і навіть заплатити робітникові трохи більше, ніж при офіційному працевлаштуванні, а робітник, котрий дуже часто є отримувачем соціальної допомоги, отримує незареєстрований дохід, що не впливає на виплату допомоги.

Прачка

Майже непомітний семантичний зсув: слово, що практично перестало вживатися в українській мові через те, що роботу жінок-прачок (СУМ подає: "робітниця, праця якої полягає в пранні білизни") тепер виконують пральні машини. Слово "пралка" вживається в українській мові достатньо активно, але у словниках ще не фіксується і вважається запозиченням з польської [СМ 3], хоча і утворено цілком прозоро. За нашими спостереженнями на теренах Чеської та Словацької Республік "богемізм" зміг витіснити "полонізм".

Пресчаси

Попри те, що в цьому слові відбулося спрощення артикуляційно складного звуку *ř*, користувач у префіксі зберіг характерне чеське неповноголосся. Причиною зберігання може бути відсутність в українській мові відповідного "повноголосного" префіксу **перес-/перез*. Найближчим аналогом, що охоплює більшу частину значень чеського префіксу є *через-*: *черезплічник, черезсіделок, черезсмужжя*, але в наведених прикладах його значення суто просторове. У часовому значенні відповідником є префікс *понад-*: *понадплановий, понадтиражний, понадхмарний*. Отже, точною калькою в українській було б **понадчас* замість громіздких *понаднормовий час; понаднормові години*, хоча цю лексему пропонують використовувати для *овертайму* [СМ 4], де вона так само є калькою.

Реалітка

Одна з найголовніших проблем біженців – пошук житла. Чеське розмовне слово *realitka* тривало увійшло в лексикон вимушених переселенців. Тим більше, що воно коротше словосполучення "агентство нерухомості".

Рохлик

Як зазначалося вище, чеська вимова і письмо послідовно розрізняють як звуки *g* і *h*, так і відповідні букви. Деякі українці, намагаючись наблизити свою вимову до чеської, інколи вдаються в крайнощі, і починають вимовляти *g* замість *h*. Це стосується насамперед близьких за звучанням запозичень з чеської, де в українській вимовляється *g*, і мовці, як бачимо, намагаються досягти більш

"іноземного" звучання. На жаль, на письмі через непопулярність букви *r* такі випадки не зафіксовані.

У наведеному прикладі видно іншу крайність, коли чеський дзвінкий *h*, вочевидь, для досягнення ефекту "чеськості" в порівнянні з *рогалик*, передано через глухий *x*.

Ставба

Спільнослов'янській суфікс *-b-* для творення віддієслівних іменників в чеській мові є більш продуктивний. Семантичні поля чеського дієслова *stavět* майже повністю перекриваються з полями українського ставити. Лише в сьомому значенні, коли каміння і цегла ставляться одне на інше, це дієслово в чеській має значення "будувати", "зводити стіни". СУМ таке значення наводить лише як тринадцяте. Тим не менш, зі зрозумілим суфіксом, тим більше в контексті, значення слова є яким відразу. Крім того, тут використовується принцип мовної економії, оскільки "*ставба*" коротша за "*будівельні роботи*".

Тлумачник

В чеській мові розрізняються письмові та усні перекладачі (*překladačel / tlumočnik*). Перекладацьку діяльність можна здійснювати або в статусі приватного підприємця (*живностника*), або у статусі судового (присяжного) перекладача. Перекладацтво відноситься до "вільної живності", отже, щоб підприємець міг вказати його як вид своєї підприємницької діяльності, йому навіть непотрібно мати відповідну освіту і подавати якісь документи, що підтверджують володіння мовою. Натомість судові перекладачі мають пройти спеціальну юридичну підготовку, скласти відповідний іспит і мати досвід перекладацької діяльності не менше п'яти років. Вони вносяться в Реєстр перекладачів при Міністерстві юстиції, мають власні гербові печатки та ведуть журнал перекладів, подібний до журналу нотаріальних дій. Державні органи приймають лише переклади, виконані судовими перекладачами та засвідчені підписом та печаткою.

В наведеному прикладі для екзамену в автошколі користувачеві потрібен саме судовий усний перекладач.

Уклад, уклад

Чиста основа *úklid* дієслова *uklíditi/uklízeti* – *прибирати*, можливо, звучить дещо евфімістичніше, ніж *прибирання*. Проте це слово дуже часто трапляється в оголошеннях. Крім того, це одна з небагатьох вакансій, де володіння мовою не вимагається. Дехто з користувачів при цьому намагається повернути звичайний *уклад*, тобто "порядок, який був установлений або склався (у житті, побуті, родині, установі і т. ін.)".

Уряд праці

У сучасній українській мові слово *уряд* має значення: "Найвищий виконавчий та розпорядчий орган державної влади, який здійснює управління державою". В чеській *úřad* – орган державної влади будь-якого рівня. Отже, знову бачимо семантичний зсув в калькованому виразі. При цьому стандартний український переклад – *центр зайнятості*.

Чужинська поліція

Ще одна калька. Дійсно, чеське *sízi* відповідає українському *чужий*, а *sízinec* – *чужинець*, і, напевно, саме тому українці довго продовжують українізувати чеську назву цієї інстанції. Проте зазвичай у цьому прикметнику зберігається спільний суфікс *-ec-*: "чужинецька". В наведеному прикладі українізація зайшла ще далі: за прикладом *мисливець/мисливський* суфікс, у котрому випала випадна голосна, розчинився в суфіксі прикметника. Втім, тут спрацьовує принцип мовної економії, оскільки стандартний переклад: "поліція у справах іноземців", або навіть "відділ поліції у справах іноземців".

Шаліна

По всій Чеській Республіці їздять трамваї, що чеською так само називаються *tramvaj* (тут це слово жіночого роду), але в місті Брно, де активно культивується місцева говірка (існують навіть брненсько-чеські і чесько-брненські словники), ходить *шаліна*. Слово давно вже перестало бути власністю лише цього міста, збагативши собою словник літературної мови, але використовуються саме на позначення трамваю в Брно.

Походить це слово, скоріш за все, з німецького (Elektri)sche Linie, тоді як народна етимологія пов'язує його виникнення ще з кінним трамваєм, виводячи слово *шаліна* з Scheisse Linie, тобто "гноєлінія", через те, що тяглова сила залишала свої сліди по всьому маршруту.

Вживаючи це специфічне слово, українці, що опинилися в Брно, намагаються показати, що вони опанували навіть такий рівень лексики.

Знову дозволимо собі використати коментар з соцмереж: "Чи можу я поділитися своєю думкою як носія чеської мови та патріота Брно? Коли я чую людину з України, яка каже *šalina*, мені стає радісно. Тому що звучить так, ніби вони почуваються як удома. Але я знаю, що інтеграція – це болюча тема" [СМ 5].

Отже, аналіз показує, що переважає "мотивована" запозичена лексика. Чеські слова при цьому можуть частково українізуватися. але зазвичай українізація відбувається непослідовно, тому одна і та сама лексема може зберігати як характерні чеські фонетичні ознаки (наприклад, неповноголосся), так і набувати певні українські (наприклад, пом'якшення звуку *с* в спільному суфіксі *-ськ-*). При цьому користувачі воліють максимально використати спільну слов'янську основу обох мов, через це поширеним є семантичний тип засвоєння, коли у наявного українського слова розширяється значення або відновлюються у свідомості якісь застарілі чи окраїнні значення, котрі в чеській мові є ядерними (наприклад, *виступати*, *ранній*). Частим способом засвоєння є калькування чеських конструкцій, коли з "українського матеріалу" за чеським взірцем складаються нові словосполучення, що в українській мають інший нормативний переклад ("*уряд праці*" замість "*центр зайнятості*"). Неодноразовим було і нове морфологічне оформлення запозичень, тобто використання українських словотвірних елементів замість чеських, зміна роду, типу відмінювання, і т. д.

Найчастіше запозичуються іменники, на другому місці – прикметники, далі дієслова. Під час пошуку прикладів нами не був помічений жодний прислівник, числівник чи займенник. Натомість виявлений один сполучник і один прийменник (у "відновленому" значенні).

2.2. Мотивація використання богемізмів та ставлення до них в українському тексті

Для з'ясування фактичної мотивації використання богемізмів в українській мові ми провели опитування в соціальній мережі Фейсбук в групі "Українці в Брно – Ukrajinci v Brně", при чому акцент було зроблено на останню зазначену причину – спонтанне використання. Ця група нараховує 34 425 учасників (станом на 20.11.2023 р.) і була створена у 2013 р. Щоденно в групі в середньому виходить до 10 нових постів. Вибір цього майданчика був зумовлений великою кількістю учасників та їх активністю. Оскільки група була створена 10 років тому, ми отримували можливість почути думку як тих українців, котрі давно перебувають у Чехії, так і тих, хто прибув до цієї країни в останні кілька років. При зборі матеріалу для основної частини нашого дослідження публікації саме в цій групі склали левову частину. Крім того, для нас важливо було з'ясувати обставини останньої зазначеної причини – спонтанного використання.

Питання були відкритого типу:

1. Як Ви гадаєте, чому українці в Чехії починають використовувати якісь банальні чеські слова замість українських аналогів, наприклад, *покладна* замість *каса*, *регал* замість *стелаж*, *шаліна* замість *трамвай*? Йдеться про те, що біженці забувають українські відповідники чи просто хочуть показати, що трохи вже володіють чеською?

2. Як Ви сприймаєте чеські слова в українському тексті? Чи їхня присутність робить текст зрозумілішим? Чи вони викликають роздратування? Чи ви бачите в цьому крок до адаптації?

На жаль, формат опитування в Фейсбуці не дозволяє швидко отримати та обробити з усіх профілів респондентів інформацію про те, скільки вони перебувають в Чехії, дослідити коло їхнього спілкування, ситуації, у яких застосовують чеську або українську мову. Спроба кореляції зв'язків між строками перебуванням поза межами рідного мовного середовища, соціальної активності та соціального самопочуття, рівнем залученості в життя чеської

громади, рівнем освіти була б цікавою темою для подальших досліджень як методом опитування, так і глибинними інтерв'ю. Побіжно можемо зазначити високий зацікавленість респондентів. У більшості відповідей наводяться такі причини використання чеських слів замість українських, що майже повністю відображають зазначені вище причини, сформульовані науковцями:

- забування українського відповідника, небажання витратити зусилля і контролювати мовлення, автоматизм: *"В мене буває така ситуація що забуваються рідні слова, а буває навпаки. Хоча чеську мову знаю на початковому рівні", "Ці слова починають лізти і штовхатися в голові. Вони вискакують автоматично. І починаєш говорити повільно. Щоб сказати правильно й чисто. І затинаєшся вже українською"*;
- більша "влучність" запозичень: *"деякі слова, як і у випадку з російською, звучать більш влучніше", "іноді швидше і більш доступне написати деякі слова чеською, бо вони коротші за українські. А деякі чеські терміни дуже гарно підкреслюють обставини, значення або настрій"*;
- через витіснення, котре відбувається в наслідок того, що певні чеські слова для користувачів звучать частіше за українські: *"Мені здається, що деякі чеські слова в голові витісняють українські внаслідок вивчення чеської мови та проживання у середовищі... тим паче, якщо вони нещодавно вивчені чи часто використовувані"*;
- мігранти вже звикли до чеського звучання певних термінів, в українському перекладі відповідники будуть менш упізнаваними: *"Якщо хтось напише про допомогу написати скаргу, можливо не всі зрозуміють, але стіжність на слуху у більшості людей. Тому отримати відповідь на питання буде вищою"*;
- неусвідомлене прагнення до асиміляції.

Ставлення до богемізмів в українському тексті переважно вкрай негативне, хоча респонденти відзначають, що інколи допускають присутність чеських слів в усному мовленні, при чому як ключові слова можна виокремити *"дратує"* і *"бісить"*. Із загальної кількості 120 коментарів (приблизно 20 % стосуються

теми лише побічно) десять коментарів написані в різко негативному ключі, і лише один – в нейтральному.

"В тексті – дратує. В усному варіанті, коли розумієш що людина як і я має цілий день розмовляти на чеській на роботі і ще не переключилася то нор абсолютно, автоматично розумієш, стає як сленг", "Текст український з чеськими словами не робить текст зрозумілим. Тому, так інколи то дратує". "Особисто мене це дратує, якщо це побутовий текст чи спілкування. Особливо, якщо це люди, які не так давно в Чехії і точно ще не забули українські відповідники". "Мене бісить коли люди так пишуть. Не знаю чого вони виделюються. Дома ми також говоримо "мішаною" мовою, не тому що забуваємо свою, а просто для гумору. Але коли люди так пишуть на загал – це виглядає як неповага і бісить". "Мені як і багатьом іншим починають "лізти" чеські слова: іноді "автоматом", а часом і свідомо. Але намагаюсь себе ловити на том : якого х..ра ??? "автоматом" ладно (хоча над тим треба працювати), але свідомо? Демонструючи невЕбену зналість чештїни серед знайомих, то ніщо інше ніж банальний РАГУЛІЗМ, з яким треба боротись, якщо ти українець а не перекотиполе" "Роздратування. Розцінюю як абсолютну невимогливість до себе. Або чеською, або українською". "Я не знаю чому люди пишучи на фб об'яву розміром в пару речень, вставляють туди ті чеські слова. Можу тільки здогадуватись що це або лїнь проявити концентрацію або власне вимахування, або хто зна яка причина. Мене особисто дратує 😊 Я спілкуюся і вчу зараз кілька мов, але коли я пишу комусь повідомлення, мені важливо щоб воно було однією мовою (якщо змішування не є частиною жарту). Тому оці пояснення про проникання мов одна в іншу як на мене маячня якась". "Діти не плутають мови, просто на відміну від дорослих, не завжди можуть проконтролювати, що всі слова в реченні, яке вони хочуть сказати тут і зараз будуть з однієї мови. Якщо дітям це можна пробачити, то у дорослих в мене це викликає подив. Значить людина не хоче напружувати мізки і знаходити правильне слово". "Кумарить сильно. Бачу в цьому крок до деградації".

Лише один респондент ставиться до цього поблажливо: *"Нічого страшного, думаю, в цьому немає. Якщо люди повернуться в Україну то так же швидко забудуть всі чеські слова"*.

Як можна побачити, у випадку спонтанних запозичень головні причини їхнього використання такі: забування українського відповідника, небажання витрачати зусилля і контролювати мовлення, автоматизм та більша "влучність" запозичень у порівнянні з українськими відповідниками.

ВИСНОВКИ

Запозичення, спричинені прагматичними потребами мовлення українців у Чеській Республіці, якомога точніше відображають зміни, котрими ці запозичення були викликані.

Зважаючи на різноманітність як частиномовної належності чеських слів та словосполучень, що їх переносять мігранти до української мови, а також причин їх використання, термін "запозичення" для найменування елементів з іншої мови є найдоцільніший.

Панівна частина цих слів частково асимілюється, пристосовуючись з різними швидкостями до орфографічних та морфологічних норм української мови. Відповідно, лексика засвоюється найшвидше, тоді як зміни на рівні синтаксису чи морфології відбуваються набагато повільніше. У процесі морфологічної адаптації запозичення переважно підпорядковуються фонетичним, графічним та граматичним закономірностям української мови (наприклад, втрата специфічних чеських рис і набування українських: балення<balení, кауція<kauce). Тим не менш, вони можуть зберігати певні особливості, що відрізняють українську та чеську мови в наслідку розбіжностей в історичному розвитку (наприклад, зберігають неповноголосся ("нагласитися") чи *o* в закритому складі ("поготовость")).

Чеські слова в текстах мігрантів можуть частково адаптуватися до української мови, але цей процес відбувається непослідовно, тому лексема може одночасно мати ознаки обох мов. Користувачі максимально використовують спільну лексику, через це поширеним є семантичний тип засвоєння ("агентура" у значенні "агентство"). Частими способами засвоєння є калькування чеських конструкції, при чому як в частині лексики, так і дієслівного керування (наприклад, "hledám бухгалтера про свою маленьку фірму"), нове морфологічне оформлення запозичень (зокрема, "відродження" суфіксу -б-: "ставба" (будівництво)).

Причини запозичень в умовах проксимальної інтерференції можуть бути як об'єктивні (наявність лакун, складність підшукати український відповідник), так і суб'єктивні (забування конкретним мовцем українського відповідника, "автоматичне" використання чеських слів, користувач може вважати, що якщо термін буде перекладено українською, адресати не завжди зможуть співставити перекладене слово з оригінальним, наприклад, "уряд праці" замість "центр зайнятості").

Також запозичення можуть бути як обґрунтованими, так і спонтанними (наприклад, "покладна" замість "каса"). Проте, як показало проведене нами опитування, ставлення користувачів до "немотивованих" запозичень вкрай негативне (10 негативних коментарів проти одного, котрий припускає їх використання).

Запозичуються в першу чергу іменники, що позначають чеські реалії чи називають інституції, але, особливо при спонтанному запозиченні, це можуть бути будь-які частини мови (переважно іменники; прикметники зазвичай входять у склад словосполучень; дієслівна, зокрема у складі словосполучень: "нагласитися" (зареєструватися, стати на облік), "працювати на черно" (працювати нелегально)), навіть службові ("небо" (або), "про" (для)).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. М. Мовні роздоріжжя української діаспори. *Культура слова*. : зб. наук. праць. Київ : Довіра, 2000. Вип. 53-54. С. 53-66.
2. Архипенко Л. М. Етапи і типи адаптації однослівних англомовних фінансово-економічних термінів. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 44. С. 83-84.
3. Архипенко Л. М. До питання адаптації лексичних запозичень у мові української преси (лексикографічне досьє англіцизмів брифінг, фріндж). *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2006. Т. 19 (58). № 05. С. 113-116.
4. Архипенко Л. М. Особливості адаптації запозичень з німецької мови в системі української економічної термінології. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Спецвипуск. С. 26-30.
5. Архипенко Л. М. Англіцизми в українській мові: причини, наслідки, перспективи запозичування. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71). № 5. Ч. 1. С. 1-6.
6. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
7. Битківська Я. В. Словотвір англіцизмів у підсистемі українського дієслова. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2019. № 20. С. 64-70.
8. Битківська Я. В. Словотвірне пристосування англіцизмів до прикметникової підсистеми сучасної української мови. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. 2019. № 3(55). С. 131-138.
9. Вовчок З. І. Особливості лексичної інтерференції в умовах контактування близькоспоріднених мов. *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 44. С. 121-124.
10. Горбач О. Т. Етранжизми. Енциклопедія українознавства : у 10 т. / гол. ред. В. М. Кубійович. Львів : Молоде життя, 1993. Т. 2. С. 648.

11. Гороф'янюк І., Борищук В. Запозичення як спосіб номінації їжі та напоїв у центральноподільських говірках. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*. 2023. Т. 2 № 1. С. 102-113.

12. Громик Ю. Лексичні запозичення з польської мови в поліській говірці с. Липне. *Pogranicza słowiańskie w opisach językoznawczych / pod red. Feliksa Czyżewskiego, Marka Olejnika, Alicji Pihan-Kijasowej, Wydawnictwo Polihymnia. Lublin ; Włodawa : Zakład Filologii Ukraińskiej UMCS, 2015. S. 67-72.*

13. Гудима Г. Б., Слодиницька Ю. Р. Англомовні запозичення в сучасній українській мові. *Молодий вчений*. 2021. № 6 (94). С. 26-29.

14. Гаудіо С. Д. Українська мова в Італії : соціолінгвістичні аспекти. *Мова і суспільство*. 2012. Вип. 3. С. 202-208.

15. Денець К. В. Варваризм. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. С. 62.

16. Дзендзелівський Й. О. Українська мова в Польщі. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. С. 730.

17. Дмитренко О., Полуніна Ю. Німецькі лексичні запозичення в українському розмовному дискурсі. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 2 (191). С. 63-67.

18. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навчальний посібник. Київ : Академія, 2005. 368 с.

19. Дьолог О. С. Особливості англо-української мовної взаємодії різних типів. *Нова філологія*. 2020. № 80. Т. I. С. 162-167.

20. Дюндик О. Етранжизми в сучасній українській мові. *Лексикографічний бюлетень*. 2015. Вип. 24. С. 99-105.

21. Есенова Е. Й. Особливості граматичної та лексичної інтерференції. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2007. Вип. 5. С. 114-119.

22. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.
23. Загоруйко Л. О., Гут Н. В. Мовна інтеграція мігрантів: на прикладі країн Західної Європи. *Вісник КНЛУ*. 2020. Вип. 32. С. 85-94.
24. Зорівчак Р. П. Українська мова в Австралії. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. С. 718-720.
25. Зорівчак Р. П. Українська мова в Канаді. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. С. 724-728.
26. Зорівчак Р. П. Українська мова в США. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2004. С. 732-734.
27. Зубков М. Г. Іншомовні слова та запозичення. Універсальний довідник. Українська мова. Харків : ФОП Співак В. Л., 2009. С. 315-317.
28. Козачевська Л., Сидоренко О. Мова української діаспори як віддзеркалення мовної свідомості та мовної діяльності носіїв-білінгвів. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 46 (2). С. 142-151.
29. Колоїз Ж. В. Дискусійні моменти в теорії лексичних запозичень із інших мов. *Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень та застосування інноваційних технологій викладання мов у вищій школі нефілологічного профілю* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Дніпропетровськ, 12 травня 2016 року. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. С. 54-62.
30. Лопушанський В. М., Пиц Т. Б. Німецькомовні лексичні запозичення у південно-західних говорах України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Посвіт, 2011. 124 с.

31. Мариненко І. Англomовні запозичення з формантом -інг/-инг у сучасній українській мові : тематичне багатство та проблеми засвоєння. *Стиль і текст*. 2017. Вип. 1 (17). С. 43–57.

32. Миголинець О. Ф. Запозичення в галузі ботанічної лексики українських закарпатських говірок. *Проблеми романогерманської філології* : матеріали міжнар. наук. конф., Ужгород, 25-26 вересня 2000 року. Ужгород : Вид-во “Закарпаття”, 2000. С. 119-122.

33. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова-запозичення в сучасному газетному дискурсі як рецепція глобалізаційних процесів. *Масова комунікація : історія, сьогодення, перспективи*. 2012. Вип. 1 (1). С. 107-112.

34. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси : структура та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Луцьк, 2014. 18 с.

35. Онацький Є. Варваризми. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. Буенос-Айрес : Адміністрація УАПЦ в Аргентині, 1958. Т. 1, кн. II : Літери В-Г. С. 127-128.

36. Піцура Т. Запозичення як джерело збагачення побутової лексики українських говорів Карпат. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2012. Вип.17. С. 45-50.

37. Путрашик В. Іншомовні запозичення в лексиці гірського рельєфу українських говорів Карпат. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2008. Вип. 18. С. 81-84.

38. Редько Є. О. Запозичення як спосіб називання осіб в українських арго. *Мова : класичне – модерне – постмодерне*. 2016. Вип. 2. С. 370-379.

39. Ризванюк С. О. Українська мова в Латинській Америці. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 728-729.

40. Ровенчак О. А. Етнічні й мовні ідентичності та практики українських мігрантів до Польщі та Греції. *Соціальна психологія*. 2011. № 6 (50). С. 97-106.

41. Ровенчак О. А., Володько В. В. Моделі соціокультурної адаптації іммігрантів. *Вісник Львівського університету*. 2008. Вип. 2. С. 182-210.
42. Ровенчак О. А., Володько В. В. Проблеми трансформації ідентичностей у контексті міжнародної міграції. *Studia Methodologica*. 2009. Вип. 26. С. 31-45.
43. Ровенчак О. А., Володько В. В. Мовні та етно-національні особливості третьої та четвертої хвиль української імміграції у США. *Вісник Одеського національного університету*. 2017. Т. 22. Вип. 1 (27). С. 66-82.
44. Роман В. В. Екстралінгвальні чинники адаптації лексичних запозичень у мові-реципієнті: лінгвоісторіографічний аспект (кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 10. С. 225-234.
45. Роман В. В. Адаптація лексичних запозичень у мові-реципієнті (лінгвоісторіографічний аспект) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Слов'янськ, 2018. 243 с.
46. Саїк А. Аналіз волинсько-чеського діалекту з погляду міжмовної омонімії. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2021. Вип. 1 (19). С. 153-163.
47. Селіванова О. О. Варваризм. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. С. 58.
48. Сімонок В. П. Запозичена лексика в українській мовній картині світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 8 (2). С. 250-254.
49. Сімонок В. П. Процеси освоєння іншомовних запозичень лексико-семантичної системи української мови. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 38. С. 43-50.
50. Сімонок В. П. Мовні запозичення на історико-філологічному тлі. *Лінгвістичні дослідження*. 2020. Вип. 52. С. 28-38.
51. Сімонок В. П., Мельнікова Т. В. Мовні запозичення в українській мові. Історико-філологічний аспект. *European Scientific Discussions : Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, Rome, 26-28 February 2021*. Rome : Potere della ragione Editore, 2021. P. 491-499.

52. Смирнова Л. Д. До проблеми запозичених та іншомовних слів. Наукові праці. 2009. Т. 119. Вип. 106. С. 72–76.

53. Стишов О. А. Українська мова кінця ХХ століття. Київ : Пугач, 2005. 388 с.

54. Стишов О. А. Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ початку ХХІ ст. *Філологічні студії*. 2017. Вип. 9. С. 66-75.

55. Стрижаковська О. Запозичення з інших мов як один із способів номінації в ділянці буковинських діалектних назв хвороб. *Українознавчі студії*. 2019. Вип. 20. С. 184-189.

56. Тищенко Т. М. Полонізми у структурі східноподільських говірок. *Лінгвістика*. 2010. № 3 (21). Ч. I. С. 136-141.

57. Тищенко Т. М. Іншомовні лексеми в номінаційних і ареалогічних процесах у східноподільських говірках. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2011. Вип. 7. С. 364–374.

58. Ткаченко О. Б. Запозичені слова. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 194.

59. Ткаченко О. Б. Запозичення. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 194–195.

60. Ткаченко О. Б. Іншомовні слова. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 230.

61. Тодер Д. Д., Тодер С. В. Лексика угорського походження в говірці села Сімер Перечинського району Закарпатської області. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. 2016. Вип. 61. С. 133–135.

62. Токар Т. Я. Українська мова в Сербії, Боснії і Герцеговині, Хорватії. Українська мова : енциклопедія / В. М. Русанівський (співголова),

О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 731.

63. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 26.

64. Філон М. І., Хомік О. Є. Сучасна українська мова. Лексикологія : навчальний посібник : у 2-х частинах. Ч. 1. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 220 с.

65. Чинталова І. С., Роман В. В. Запозичення: поняття, походження, класифікації. *Актуальні питання сучасної науки і освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів, Слов’янськ, 22–24 квітня 2014 року. Слов’янськ : ДДПУ, 2014. Вип. 6. С. 525-527.

66. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен : Молоде життя, 1951. Ч. 3. 402 с.

67. Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. *Language*. 1950. Vol. 26. No 2. P. 210-321.

68. Hoffer B. L. Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*. 2005. Vol. XIV. No 2. P. 53-72.

69. Hudyma K. Ukrainian language in Canada : From prosperity to extinction? *Working Papers of the Linguistics Circle of the University of Victoria*. 2011. Vol. 21. P. 181-189.

70. Milrou J. Linguistic Variation and Change : on the Historical Sociolinguistics of English. Oxford : Blackwell Ltd, 1992. 243 p.

71. Rogers E. M. Diffusion of Innovations. New York : Free Press, 2003. 512 p.

72. Struk D. H. Between Ukish and Oblivion : The Ukrainian Language in Canada Today. *First Wave Emigrants : The First Fifty Years of Ukrainian Settlement in Australia* : proceedings of the Third Conference of the Ukrainian Studies Association of Australia, Huntington, N.Y., 3-5 July 1998. Huntington, N.Y. : Nova Science Publishers, 2000. P. 67–74.

73. Vachek J. On the Interplay of External and Internal Factors in the Development of Language. *Lingua*. 1962. Vol. XI. P. 433–449.

74. Weinreich U. Languages in Contact. Findings and Problems. Hague : Mouton, 1963. 149 p.

75. Zentella A. C. Growing up Bilingual : Puerto Rican Children in New York. Malden : Blackwell Publishers, 1997. 323 p.

СПИСОК ГІПЕРПОКЛИКАНЬ НА ДОПИСИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Використані пости в соціальних мережах та інші гіперпосилання наводяться з аббревіатурою СМ за номером посилання в цьому списку

1. <https://goloskarpat.info/society/6540a82625060/>
2. https://www.facebook.com/groups/ukrajincivbrne/posts/3590583604516869/?comment_id=3590735794501650&reply_comment_id=3590752774499952&mibextid=oMANbw
3. <https://ukrainian.stackexchange.com/questions/4097/%D0%A7%D0%B8-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0>
4. <https://slovotvir.org.ua/words/overtaim>
5. https://www.facebook.com/groups/ukrajincivbrne/posts/3590583604516869/?comment_id=3590760294499200&mibextid=oMANbw

ДОДАТОК А

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ

<i>Українськ е запозичен ня з чеської</i>	<i>Чеське слово- першод жерело</i>	<i>Перекла д українсь кою</i>	<i>Контекст</i>	<i>Соціа льна мере жа</i>	<i>Група</i>	<i>Дата</i>
агентура	agentura	агентств о	Це стосується насамперед агентури та клієнтів	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	14.10.23
балення	balení	пакуван ня	потрібні чоловіки на балення палет з м'ясом	ФБ	Брно для Українців (organizuj í Podané ruse)	04.09.23
бригада	brigáda	тривали й підробіт ок	син працює на бригаді	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	18.09.23
бригадник	brigádník	людина, що працює «на бригаду »	Працюю там як бригадник, все задовольняє	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	15.09.23
виступати	vystupov at	виходит и	Виступіть на головнім надражі, там можна пересісти на тролейбус	ФБ	Українці в Їглаві	07.10.23
віза дочасної охрани	vízum dočasné ochrany	віза тимчасо вого захисту	Хто знає процедуру покупки авто на візі дочасної охрани.?	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	12.10.23

возик	vozík	наванта жувач	чоловік має права на всі типи возиків	ФБ	Брно для Українців (organizuj í Podané ruse)	14.09.23
главні надережі	hlavní nádraží	головни й вокзал	одна заставка від главних надережів	ФБ	Брно – дошка оголошен ь	09.09.23
главні надражі	hlavní nádraží	головни й вокзал	Виступіть на главнім надражі, там можна пересісти на тролейбус	ФБ	Українці в Їглаві	07.10.23
глядаю	hledám	шукаю	Глядаю тлумачника на 31 8 на екзамен з автошколи	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	08.08.23
давка	dávka	соціальн а допомог а	подала на давку і цілий місяць крутять з документами	ТГ	Українці в Їглаві	29.08.23
дістати	dostat	отримат и	Сьогодні дістав пропозицію на фірмі...	ВБ	Українці в Їглаві	13.10.23
дочасна охорона	dočasná ochrana	тимчасо вий захист	Чеська Республіка не надає дочасну охорону	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	28.09.23
доправний поднік	dopravní podník	транспо ртне підприє мство	скоріше всього вам треба на доправний поднік, там водії	ВБ	Українці в Їглаві	13.10.23

			залишають речі			
живность	živnost	діяльність приватного підприємця	Доброго дня, скажіть будь ласка хто відкривав живність?	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	07.08.23
залога	záloha	застава	1500 Кч залога на енергію	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	04.09.23
замеснанска віза	zaměstnancké vízum	віза-дозвіл на роботу	продовження замеснанської візи		Брно для Українців (organizuj í Podané ruce)	18.09.23
заставка	zastávka	зупинка	одна заставка від главних надережів	ФБ	Брно – дошка оголошень	09.09.23
здравотка	zdravotka	медичне страхування	Потрібно ще раз продовжувати здравотку?	ТГ	Українці в Їглаві	03.09.23
значковий	značkový	брендовий	Продам значкове взуття	ФБ	Брно – дошка оголошень	27.09.23
зрушити	zrušit	скасувати	Польську візу можна зрушити в Празі в польському консульстві.	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	28.09.23
зубні поготовост	zubní pohotovost	черговий стоматолог	Ходила на зубні поготовост(щосуботи та щонеділі з 8-	ВБ	Українці в Їглаві	18.09.23

			12 год прийом), адреси прийому є в неті, вводите зубні поготовост іглава			
їзденка	jízdenka	проїзний квиток	дитина загубила їзденку	ФБ	Українці в Йглові	12.10.23
кауце	kauce	застава	шукаю дівчат на суборенду без кауце	ФБ	Брно – дошка оголошень	09.09.23
кауція	kauce	застава	дуже потрібна квартира 2+1 в Йглові без кауції	ТГ	Українці на Височині	20.02.23
надразі	nádraží	вокзал	На зупинці трамваїв Хібешова, як їхати в сторону надразів працює приємний хлопець що розуміє російську, ціни і якість гарні, робить швидко	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	08.08.2023
нагласити ся	nahlásit se	подати заявку	Зараз хоче зробити візу чи дадуть їй візу тимчасового захисту чи не буде проблема в тому що не	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	10.10.23

			нагласилась на поліцію як приїхала.			
наголошувати	nahlásit se	ставати на облік	Маю візу ДЗ. Потрібно кудись наголошувати про це?	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	28.09.23
намнесті	náměstí	площа	на намнесті православна церква є	ВБ	Українці в Їглаві	09.10.23
небо	nebo	або	Небо пишть на Вайбер	ФБ	Доброго вечора, ми з України	15.9.23
обитовані	ubytování	поселення	Хто може забрати із ранку людей із весілля ресторан Restaurace u Tatyany до обитовані	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	29.08.23
обітовня	ubytovna	нічліжка, дешевий гуртожиток	здається кімната, не обітовня	ФБ	Брно – дошка оголошень	09.09.23
одвоз	odvoz	вивезення	Куплю недорого чи за одвоз!	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	13.10.23
платний	platný	дійсний	Це суто формальність, але це імхо найбільший ризик, якщо ви їздите без платної СТК	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	16.10.23

поготовно сть	pohotovost	місце цілодоб ового чергува ння лікарів	на поготовності були	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	26.9.23
покладна	pokladna	каса	на покладну на автостанції	ВБ	Українці в Їглаві	07.10.23
потравінсь кий пруказ	potravinářský průkaz	санітарн а книжка	порадьте лікарню де можуть зробити потравінськи й пруказ	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	17.09.23
практични й лікар	praktický lékař	сімейни й лікар	Будь який практичний лікар	ТГ	Українці на Височині	20.02.23
працювати на черно	pracovat na černo	працюва ти без оформле ння, нелегаль но	Там будете працювати на черно, як прийде контроль буде погано	ФБ	Брно для Українців (organizuj í Podané ruse)	23.08.23
прачка	pračka	пральна машина	Всі умови для проживання присутні (прачка...)	ФБ	Брно – дошка оголошен ь	09.09.23
пресчаси	přesčasy	понадно рмові	пресчаси на вихідні	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	18.08.23
про	pro	для	hledám бухгалтера про свою маленьку фірму	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinci v Brně	02.10.23
ранній	ranní	ранкови й	Добрий день, потрібна	ФБ	Українці в Брно –	07.08.23

			жіночка, дівчина на ранній уклад від 6:00 до 11:00, більше інформації в приват		Ukrajinці v Brně	
реалітка	realitka	агентств о нерухом ості	Звільняється квартира напрямую без реалітки	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinці v Brně	14.10.23
регал	regál	стелаж	вузькі проходи між регалами	ФБ	Українці в Брно – Ukrajinці v Brně	18.09.23
рохлик	rohlík	рогалик	Заробиш за три тижні більше чим на рохлику і кошику	ФБ	Брно для Українців (organizuj í Podané ruse)	29.08.23
ставба	stavba	будівниц тво	Потрібні хлопці на ставбу 200 на годину	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinці v Brně	14.10.23
тлумачник	tlumoční k	усний перекла дач	Глядаю тлумачника на 31 8 на екзамен з автошколи	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinці v Brně	08.08.23
уклад	úklid	прибира ння	Добрий день, потрібна жіночка, дівчина на ранній уклад від 6:00 до 11:00, більше інформації в приват	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinці v Brně	07.08.23
уклід	úklid	прибира ння	Доброго дня, потрібно дві	ФБ	Брно для Українців (organizuj	29.08.23

			жінки на уклад		í Podané ruce)	
уряд праці	úřad práce	центр зайнятості	Доброго дня. Хто отримав вже ГУД (допомогу) після відвідування уряду праці і виправлення помилки ?	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	08.08.23
фушка	fuška	підробіток	Добрий день. Жінка шукає фушку в Брні на 19.08 та 21.08. Виплата в кінці робочого дня. Дякую.	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	03.08.23
чужинська поліція	cizinecká policie	поліція у справах іноземці в	я брала довідку про проживання в чужинській поліції	ТГ	Українці в Їглаві	29.08.23
шаліна	šalína	трамвай	Дитина забула рюкзак в шаліні 7.	ФБ	Українці в Брно - Ukrajinci v Brně	05.10.23

ДОДАТОК Б

СКРИНШОТИ ВІДПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ,
ПРОВЕДЕНОГО У СОЦМЕРЕЖІ**Zhenya Veter**

1. Як на мені чеська дуужн схожа на українську, не 62% навпроти до 60 російських, а більше, саме в коренях закладено багато з старослов'янських слів, і способи творення слів і тд, і тому просто починаєш замішати одне на дркге і не знаєш як правильно сказати. Так слово "шаліна" від німецької, але ми щвиклі до цього в українській теж багато німецьких слів.

2. В тексті - дратує. В усгому впріанті, коли розумієш що людина як і я має цілий день розмовляти на чеській на роботі і ще не перелючилася то нор абсолютно, автомвтичнт розумієш, стає як сленг

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)**Slava Vasyl'**

Здебільшого це автоматизм, якщо ти в праці спілкуєшся постійно чеською, то ти використовувавтимеш чеські слова навіть не помічаючи цього...

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)**Hanna Mindiuk**

Думаю то відбувається машинально 😊

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)**Miroslava Nitka**

Моя думка це коли ти працюєш в Чехії і тобі ця мова в край необхідна то тобі легше спілкуватися з своїми клієнтами .А українську мову ніхто не забуває тож наша рідна мова.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)**Надія Пушкарьова**

В усному спілкуванні часто мозок просто швидше "витагне" з пам'яті слово відповідне певному поняттю (саме те, що використовуються частіше). Якщо людина намагається розмовляти активно чеською, то для мозку чеські слова більш енергетично привабливі (більшість часу в спілкуванні запит був на чеські слова, тому ось тобі людиняко чеське слово знову з полички). Якщо не поспішати, слідкувати за цим і прикладати зусиль для чистоти мови, цього можна уникнути. Іноді також буває "глюк" коли ти просто не може пригадати назву поняття на українській мові (спілкуюсь 100% часу на роботі англійською, вдома українською, вчу чеську, десь там ще японська, яку вчила до війни активно і зараз залишила = я іноді не можу просте слово на жодній мові сказати - очі круглі і жестами хіба 🙄🙄 Особливо коли з сином робимо уроки чеської школи з українським поясненням).

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

3

Katalin Mako Модератор

1. Мені здається, що деякі чеські слова в голові витісняють українські внаслідок вивчення чеської мови та проживання у середовищі...тим паче, якщо вони нещодавно вивчені чи часто використовувані. Відчуття, ніби таким чином мова міксується. Мабуть колись так і виникли діалекти.

2. Якщо хтось пише неграмотно на якійсь конкретно обраній мові, то мені це заважає, ніби викликає якесь відчуття неповаги до мови. Виключення складають слова, які мають негативне значення в чеській мові і автори їх заміняють на чеський аналог чи діалектичні словечка.

П.с. А ще, мені здається, що мозок використовує ті слова, які легші для висловлення чогось конкретного. До прикладу, слово *слайс* я ніколи раніше не використовувала, але після проживання в англословному середовищі почала використовувати і сама того не помітивши. І слово *шаліна* також якось непомітно в'їлося у мою підсвідомість і я іноді кажу своїм дітям " поїдете на шаліні"... хоча слово *трамвай* мені відоме 😊

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#) [Відредаговано](#)

5

Siri Rivers

Ці слова починають лізти і штовхатися в голові. Вони вискакують автоматично. І починаєш говорити повільно. Щоб сказати правильно й чисто. І затинаєшся вже українською. От зараз лізло слово "кократи".

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

Ольга Качалова

Мене бісить коли люди так пишуть. Не знаю чого вони виделюються. Дома ми також говоримо "мішаною" мовою, не тому що забуваємо свою, а просто для гумору. Але коли люди так пишуть на загал - це виглядає як неповага і бісить.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

6

↪ [Переглянути 1 відповідь](#)

Svitlana Vasylenko

1. "Забування", не бажання витратити зусилля і контролювати свою мову

2. Особисто мене це дратує, якщо це побутовий текст чи спілкування. Особливо, якщо це люди, які не так давно в Чехії і точно ще не забули українські відповідники.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

7

Ivan Lukavsky

Чи можу я поділитися своєю думкою як носія чеської мови та патріота Брно? Коли я чую людину з України, яка каже *šalína*, мені стає радісно. Тому що звучить так, ніби вони почуваються як удома. Але я знаю, що інтеграція – це болюча тема.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

8

Roman Kysilevskyi

- забування
- часто почує слово «*otevırá se pokladna číslo...*» або шукаєш де заплатити і читаєш «*rokladna*»
- деякі слова, як і у випадку з російською, звучать більш влучніше

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

Vadym Tymbalyuk

1-звичка яка переходить в автоматизм.2-з кожною людиною і випадком окремо є різниця,моя думка залежить від освіти, виховання,обставин і.т.д.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

6

Inna Filippova

користуються звичайно. Але якщо людина говорить чеською 12 годин, а вдома 2 години, бо усі вивчають чеську(школа, садок, курси і тд), то звичайно вона витіснить і викине певні слова. Це не я придумала, я вам наводжу факти тих людей, які вивчають мови, і я в тому числі.

Приїхавши до Чехії мій рівень чеської був 0, англійська B1, за рік англійська A1, чеська B2... забула більшість слів, речення сформуєш граматично, але бракує словникового запасу.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

4

Maria Untina

можливо, це неусвідомлене прагнення до асиміляції (моє намагання виправдати цей процес). Наприклад, бачила фото на фб - різдвяний трамвай у Брні (такий був підпис). І купа коментів чехів під фото - мовляв, ні, це шаліна, а трамваї у Празі! Цікаво, що не один це написав, а от купа коментів. І навіть знайшовся той, що заперечив, а в чому різниця? Адже ви всі розумієте, про що йдеться. Різниці немає. Мене вся ця дискусія здивувала.

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

1

Oksana Janická

Maria Untina Особливо коли вживають чеські слова "перероблені" на українську, це взагалі жак. Коли кажуть наголосити (nahlásit) на поліції і т.д., замість повідомити - в мене кров з очей. Чого ж ти голосиш, достатньо повідомити 🤔🤔🤔

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

11

4 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)**Maria Untina**

Oksana Janická але, з іншого боку, постики в стилі "працюю в слухатках" і "гледаю/гледаю бит" (особливо коли "бо не можу написати слово "шукаю" в групі, де є чехи") натякають, що є ймовірність скотитись в таке саме. Боїшся, самоконтролюєшся 😊

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

3

Janina Krejčí

Це явище називається "змішуванням кодів" (code mixing). Воно може відбуватися як свідомо, так і несвідомо, як наслідок контакту двох мовних систем в ментальному лексиконі людини. Причиною найчастіше є те, що наша ментальна система намагається "полегшити" собі роботу - людина вживає більш звичні слова, котрі використовуються частіше кожного дня (пасивно і активно).

2 тиж. [Подобається](#) [Відповісти](#) [Поширити](#)

1